

אסיפת אמרי"ם

ליקוט דברי תורה דברי התעוררות
ומאמרים מספה"ק לפרשת השבוע

אמרות טהורות וסיפורי צדיקים
המעוררים לעבודת השי"ת

פרשת וילך – שבת שובה –
יו"כ - תשפ"ו

קונטרס זה
נערך ונאסף ע"י
אחד מבני החבורה
למען זיכוי הרבים

בכל עיני קונטרס זה
להערות והערות
ניתן לפנות למייל

R5708580@gmail
kolmenachem12@gmail.com

פרשת וילך - שבת תשובה

וילך משה וידבר את הדברים האלה אל כל ישראל: (לא א)

אומר ה"כלי יקר": הליכה זו מה טיבה? – מחמת שאמר לא אוכל עוד לצאת ולבוא, שפירושו יכול אני, אבל איני רשאי, מלשון 'לא תוכל לאכול בשערך', אבל הרי יש מקום לטעות שהוא פשוט כמשמעו, 'לא אוכל' - מלשון יכולת, לכן הלך אל כל שבט ושבט, והלך בזריזות כדרכו תמיד, כדי להראותם אשר כחו כאז בן היום, רק – 'לא אוכל' - איני רשאי.

הרה"ק ה"תפארת שלמה" זי"ע מבאר הכתוב: כי אמרו רז"ל [תיקו"ז קיד]. אתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא, היינו אף לאחר שכבר נסתלק מן העולם עדיין הוא מאיר ובא לכל העוסקים בתורה שיוכלו להבין התורה, היינו כל איש ישראל העוסק בתורה נכנס בו ניצוץ ממשה רבינו, כמ"ש בגמרא [שבת קא]: משה שפיר קאמרת.

וזוהו 'וילך משה' – פירוש אף לאחר שכבר הלך ונסתלק מן העולם, וידבר את כל הדברים האלה אל כל ישראל – עודנו מדבר ומלמד תורה לכל ישראל.

עוד הסבר לזה אומר הרב אב"ד קוטנא זצ"ל: עפ"י דברי הגמרא בתענית [ז] ר' חנינא בר פפא רמי, כתיב 'לקראת צמא התיו מים', וכתיב 'כל צמא לכו למים'. אם תלמיד הגון – התיו מים, ואם לאו לכו למים. נמצא שלתלמיד הגון מחויב הרב לילך לתלמיד. ואם אינו הגון מחויב התלמיד לילך לרב. והנה עד עכשיו נאמר: 'והיה כל מבקש ה' יצא אל אהל מועד', וקיימו כל צמא לכו למים. אבל באותו היום שנאמר בו: 'ולא נתן ה' לכם לב לדעת עד היום הזה', ומוסיף רש"י: היום הזה הבנתי שאתם דבקים וחפצים במקום, א"כ היו אז בבחינת תלמיד הגון, ולכן קיים משה הפסוק: 'לקראת צמא התיו מים', והלך אליהם.

הרבי ה"אמרי אמת" זי"ע אמר: משו"ה מתחיל המדרש בסדר דברים בכל פרשה בלשון "הלכה", בגלל פטירת משה רבינו ע"ה, כי הנפטר מחבירו אל יפטור ממנו אלא מתוך דבר הלכה.

בתרגום ירושלמי: ואזל משה למשכן בית אולפנא.

בספר "אור תורה" לנכד המהרש"א מביא בשם זקינו שהקשה: למה אמר כאן 'וילך' יותר מכל התורה כולה? ואמר, לפי שאמרו בקידושין לב. הרב שמחל על כבודו כבודו מחול, מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, וכתבו התוספות בסנהדרין יט. הטעם לזה – על פי מה דאי' במסכת עבודה זרה יט. אמר רבא בתחילה נקראת התורה על שמו של הקב"ה ולבסוף נקראת על שמו, שנאמר 'כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה', ואם כן התלמיד חכם תורתו דיליה ויכול למחול על כבודו, דאדם יכול לעשות בשלו מה שלבו חפץ, משא"כ המלך שהכבוד לאו דיליה הוא אלא הקב"ה חלק מכבודו לכן אין רשאי למחול, עכ"ד התוס' עיי"ש.

והנה משרע"ה היה עניו מכל אדם, ומצד שהיה עניו, היה רצון שלו לילך לכל אחד ואחד בחדרו ללמוד עמו תורה, רק שהיה מלך כמאמר הכתוב 'ויהי בישראל מלך' וגו', ואמרו במדרש: דמשה רבינו נקרא מלך עיי"ש, והמלך אינו רשאי למחול על כבודו כנ"ל.

אבל אותו שבת אמרו בגמרא [סוטה יג]: שבת של דיוזגי היתה שניטלה רשות ממשה וניתנה ליהושע, ואם כן נשאר משה רק חכם, והחכם רשאי למחול על כבודו, ולכן אמר 'וילך משה וידבר את הדברים האלה אל כל ישראל', כלומר שהלך אצלם ללמוד עמהם תורה, כך דרש א"מ זקני ז"ל.

הרה"ק ה"תולדות יעקב יוסף" זי"ע כותב: כי הרוצה לפתוח פיו במוסר יש לחוש שידבר סרה על ישראל וכו', וזה שנאמר 'הוכח' לעצמך ואחר כך 'תוכיח' לחברך, ובזה 'ולא תשא עליו חטא', להשליך עליו החטא ולהוציא עצמו מהכלל, רק ישתף עצמו עמהן, ובזה יובן 'וילך משה וידבר' ר"ל כשדיבר דברי תוכחה הלך משה עצמו עמהם, ששיתף את עצמו עמהם כאמור, וממנו ילמדו לעשות כן בדרך זה.

כשהסבא משפולי זי"ע הגיע לגיל שיבה אמר לחסידיו: – בני, בימי הזקנה שוב צריך אדם לילך "לחדר", שהרי אין לך גדול ממשה, וכשהזקין נאמר עליו "וילך משה", ועל זה אומר התרגום: "ואזל משה למשכן בית אולפנא".

הרה"ק מפאפא זי"ע אמר משמיה דהרה"ק המוהרי"ד מבעלזא זי"ע שפירש על פי מה דאמרו חז"ל: כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה, דהעוסק

בשם הרה"ק ה"זכרון יעקב" מדעעש זי"ע שפירש הפסוק: 'וילך משה וידבר' – שלפעמים הת"ח והצדיק בחינת "משה" – "משה שפיר קאמרת", על ידי "הליכה" ברחוב בנעים הליכותיו בדרכי מידות ומוסר – וידבר – משפיע על העם כאילו היה מדבר לפניהם.

הרבי ה"בית ישראל" זי"ע כותב [ש"ת תשי"ט]: 'וילך משה' לא נתפרש להיכן הלך ואולי הרמז על עבודת השם שהעיקר על האדם להיות הולך כדכתיב 'ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה'. מלאכים יכולים להיות עומדים ובנ"י נצרך להיות הולך ואם לאו נסוג אחור וזאת רמזה התורה על משרע"ה ברגע האחרון 'וילך משה' לא נפסק ההליכה שלו.

ופ"א הוסיף ע"ז [ש"ת תשכ"ה]: וזאת צוואת משרע"ה ואם הולך יש לו סיוע כדכתיב 'ה' אלקיך הוא עובר לפניך להראות הדרך והוא ישמיד את הגוים' הרמז על היצר הרע וסט"א שמפריעין לעבודת השם וכו' וכאן הובטח להם שהשי"ת ישמיד אותם.

הרבי ה"פני מנחם" זי"ע כתב: המפרשים נתקשו דכתיב הליכה ולא כתיב להיכן הלך, ברמב"ן איתא שהלך לבני ישראל, באור החיים איתא שרוח החיים שבו שתקרא משה הלכה למעלה כדרך מי שמגיע קיצו, שראה שצולמו מסתלק ופטירתו קריבה, ובתרגום יונתן איתא שהלך לבית אולפנא, לבית המדרש, כ"ק אאז"ל ה"אמרי אמת" אמר שיש לפרש את שלשת הפירושים כאחד, שמשרע"ה היה המנהיג של כל ישראל ופישט רוחו וכוחו בכל ישראל, וזהו הענין שהלך לבית המדרש, לתורה, היינו שהביא כח התורה בכל ישראל, איתפשטותא דמשה בכל דרא ובכל נפשא, כי זהו תפקידו של המנהיג, להעלות ולקחת גם את הכלל עמו, כמו שנודע מאמר רבוה"ק ז"ל על הפסוק 'אשר יצא לפנייהם ואשר יבוא לפנייהם ואשר יוציאם ואשר יביאם', וזהו 'לא אוכל עוד לצאת ולבוא', היינו שכבר אינו יכול להוציא משערי טומאה ולהכניס לשערי קדושה, שהגיע לשער הנ' וראה ששם כבר אי אפשר יותר להעלותם, שהוא כבר גבוה מדי, ונשאר כח אתפשטותא דמשה בכל דרא ובכל נפשא, וזהו 'וילך משה וידבר את הדברים האלה אל כל ישראל וגו' ויכתוב משה את התורה הזאת וגו'.

בפרשת הקרבנות נחשב כאילו הקריב קרבן ע"ד 'ונשלמה פרים שפתינו'. והכי נמי כל העוסק בתורת תוכחות הכתובות בתורה בפרשיות אלו ומתמלא ברתת ופחד מהדר גאונו שלא יתקיימו עליו ח"ו העונשים, הרי זה נחשב כאילו כבר נתקיימו עליו, והיינו דפירש התרגום יונתן ואזל משה למשכן בית אולפנא – שהלך לדבר דברים אלו בבי מדרשא, לפעול שעל ידי הלימוד בפרשיות אלו בבית המדרש יתעוררו בתשובה ויהא נחשב כאילו כבר נתקיים ולא יצטרכו ח"ו ליסורים.

אמר הרה"ק המהר"א מבעלזא זי"ע: שהכוונה בזה עפ"י דברי ה"חתם ספר" זצ"ל: שאמר לפני אמירת תוכחה ומוסר, שבאמת אי אפשר להגיד זאת לבני ישראל, כיון שיש להם נשמה גבוהה וחלק אלוקי ממעל, ואיך מלאו לבו לגשת להטיף להם מוסר, אלא מנהג קדמון הוא לפרש פסוקי התורה ומתוך דברי התורה מבארים המוסר, שע"ז יכול להביע תוכחתו מבלי לפגוע ח"ו בנשמות קדושות של כ"א ואחד מישראל.

וכמו"כ היה כאן לפני פטירתו של משה רבינו ע"ה, שרצה לאמר להם דברי תוכחה, ולכן תרג"י "ואזל משה למשכן בית אולפנא", היינו שהלך לביהמ"ד ללמדם ד"ת, ועי"ז יכול היה להגיד להם את אשר בלבבו.

מספרים, שפעם בא אדם אחד אל הרה"ק רבי אשר מרופשיץ זי"ע והיה אצלו כמה שבועות, ואחר כך אמר האיש בלבו זה כמה אני יושב פה ואני חפץ לנסוע ועדיין לא אמר רבי איזה דרך לעבודת הבורא יתברך וכדומה, על כן הלך האיש בבוקר לחדר הרבי במחשבה לאמור שיגיד לו איזה דרך, ופתח הפתח ונכנס לחדרו ומצא אותו הולך בחדרו אנה ואנה כדרכו בקודש, ותיכף פתח הרבי בדברים אליו: כתיב 'וילך משה וידבר את הדברים האלה אל כל ישראל', וכי משה הלך מבית לבית לאמר להם את דבר ה', רק הפירוש כך: 'וילך משה' – שמשה הלך בחדרו אנה ואנה בדביקות, וידבר את כל הדברים האלה אל כל ישראל", בזה דיבר מחדרו לכל אחד ואחד, עכ"ד. ומיד נסוג האיש אחור מלדבר דברים, ויצא בתשובה כי על ידי שהצדיק עובד ה' בחדרו, מאיר אור עבודת ה' לכל אחד ואחד בלבבו.

בבעל הטורים: וילך משה – לעיל מיניה כתיב 'לאברהם ליצחק וליעקב' [ל כ], וסמך ליה 'וילך משה' - שהלך אליהם להגיד להם כי קיים הקב"ה את שבועתו והכניס ישראל לארץ ואיתא במדרש מכאן שהמתים מספרים זע"ז.

אומר הרה"ק ה"דבר חיים" מדבורנה זי"ע: ונראה לומר באופן אחר, כי משרע"ה הלך להגיד ולמסור מודעה לאבות הק' אברהם יצחק ויעקב, "וידבר את הדברים האלה אל כל ישראל" – ר"ל אמר להם את הדברים הללו הנוגעים לענין כל ישראל אשר הם בניהם ויוצאי חלציהם, ומה אמר להם, כי לא מרצונו הוא מסיר השגחתו והנהגתו מישראל צאן קדשים ומוסרם ליהושע, רק מחמת – כי 'לא אוכל עוד לצאת ולבוא, וה' אמר אלי לא תעבור' וגו', אך בל יעלה חלילה על דעתכם כי מרצוני ומדעתי אני נוטש את ישראל צאן מרעיתי.

במדרש: אין וילך אלא לשון תוכחה.

אין כלשון הזה בכל התורה, בכל מקום נאמר: ויאמר, וידבר, ויקהל, וכאן וילך. ויש לומר, שהכוונה לדברי חז"ל: אל יפטר אדם מחברו אלא מתוך דבר הלכה שמתוך כך זכרו. וכאן עמד משה להיפטר מן העולם, לכן נפטר בדבר הלכה, הלכות תשובה ומצות הוכח תוכיח, וזה שאומר התנחומא: אין וילך אלא לשון תוכחה, שנאמר 'לכו חזו מפעלות אלקים'.

הרבי מקאצק זי"ע אמר: מה הראיה מפסוק זה, ונראה כי הוקשה לבעל המדרש תיבת 'וילך' להיכן הלך? ולכן מביא ראיה מפסוק 'לכו חזו', היינו לכו מדרכיכם הרעים ואז תחזו 'מפעלות אלקים', כי כל זמן שאדם הולך בחושך אינו רואה מה שהוא באור כי העוונות מבדילים.

מספרים על רב גדול שגירשו אותו מהעיר משום שהציק לקהל בתוכחותיו. אמר בדרך צחות: אין וילך אלא לשון תוכחה, התוכחה היא סיבת ההליכה...

ברש"י: היום מלאו ימי ושנותי, ביום זה נולדתי וביום זה אמות.

שואל ה"חתם סופר" צ"ל בדרשותיו: לאיזה ענין אמר כאן "ביום הזה נולדתי"?

וי"ל, דאיתא במסכת מגילה שהמן הרשע אחר אלף שנים! ממיתת משה שמח כשנפל הגורל בחודש שמת בו משה, וא"כ ק"ו שעכשיו בתוך השנה שמת משה, בודאי מן הראוי שבנ"י יראו ויחתו להילחם עם ל"א מלכים, ולכן בטרם אמר משה "חזקו ואמצו אל תיראו ואל תערצו מפניהם" – ככתוב בסמוך, הקדים ואמר להם "היום נולדתי", והלידה מכפרת על מיתתו, וע"ד שאמרו במסכת מגילה שהמן שכח שבאדר היה גם לידת משה, וממילא לא היה יום פטירתו מזל רע לישראל, אלא יום ההוא היה בו טובה עצומה לישראל שנולד בו משה, וזה גובר על מיתתו שהיה באותו יום, ולכן אין להם לירא מלהלחם, כי אין יום מיתתו יום אשר יגרום ח"ו רעה לישראל.

ויאמר אלהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום לא אוכל עוד לצאת ולבוא וגו': (לא ב)

אומר הרה"ק מקומראן זי"ע הי"ד: שני תכסיסים למלחמת היצר רמזים כאן. אם הוא מפתה אותך לעבירה, תהרהר הרי אני כבן מאה שנה, קצי קרב ואיך אחטא? אם הוא משרה עליך רפיון ועצלות לעת קיום מצוה, אז תחשוב, הרי כבן עשרים שנה אנכי, צעיר ומלא מרץ ולא יאה לי להתעצל, 'לא אוכל עוד לצאת' – כלומר אינני יכול להיפרד מן העולם בסיכום חשבון כזה שאצטרך "לבוא" להתגלגל לתיקון דרכים של חיים קודמים בפעם נוספת, כידוע ליודעי ח"ן.

הרה"ק רבי יצחק מאמשינאו – נ"י. זי"ע אמר: כשנאמר לו להיות מנהיג, השתמט מזה ואמר 'מי אנכי כי אלך', 'ויסתר משה פניו', - אבל כאן, כשהיה צריך לומר 'לא אוכל עוד לצאת ולבוא' – רץ לזה – 'וילך משה'.

ברש"י: לא אוכל עוד לצאת ולבוא – מלמד שנסתמו ממנו מסורות ומעיינות החכמה.

מסביר הרבי ה"אמרי אמת" זי"ע [עיין בעבודת ישראל ד"ה בן מאה מש"כ בעין זה]: משה רבינו הגיע לפני פטירתו למדרגה גבוהה כל כך שאין אדם רגיל יכול להשיג אותה, ולמעיינות חכמה שהם "סתומים" בפני אדם פשוט. ולכן אמר "לא אוכל עוד לצאת ולבוא" – שוב אי אפשר לי להיות לכם למנהיג, שמתפקידו להדריך ולהעלות את העם ממדרגה למדרגה, כי אין לי

כל מגע אתכם. שהרי מנהיג יכול להשפיע רק כשיש לו קשר עם בני עדתו, אבל אם הוא למעלה מהם, הוא גם רחוק מהם ואין לו השפעה עליהם.

בספר "קהלת יצחק" כתב לפרש את הטעם שנסתמו ממנו מעיינות החכמה, עפ"י"מ שמספרת הגמ' בגיטין [לו.] שהיה מלמד תינוקות שהדירו ר' אחא על דעת רבים שלא יוכל ללמד תינוקות משום שהיה חובטן יותר מדאי, והחזירו רבינא ללמד תינוקות משום שלא מצאו מי שילמד טוב כמותו.

והנה הקב"ה נשבע למשה שלא ייכנס לארץ ישראל, ברם, צריך הקב"ה לכאורה לבטל שבועתו, שהרי לא מצא לישראל מנהיג כמשה, שהרי איתא בגמ' ב"ב [עה.] דפני משה כפני חמה ופני יהושע כפני לבנה, ולהחזיר את משה להנהיגם אף בא"י. ומשום כך הוכרח הקב"ה לסתום מעיינות החכמה ממשה, שאז כבר אינו ראוי להנהיג ויהושע ראוי ממנו, ולא יצטרך הקב"ה לבטל שבועתו.

ה' אלקיך הוא עובר לפניך וגו': (לא ג)

הרה"ק ה"מאור ושמש" זי"ע מבאר: כי משרע"ה היה דרכו הטוב בכל עת שהיתה מידת הדין שורה על ישראל ה"י לעמוד ולפייס את הקב"ה לטובת ישראל, וגם מעלה נוספת היתה בו, שהיה עניו ושפל רוח, אשר על כן אף בשעה שהיה מוכיח את ישראל לא היה כועס עליהם ולא דיבר איתם קשות מעולם.

אמנם עתה כאשר הגיע זמן הסתלקותו של משרע"ה, חששו ישראל שמא יפסידו אותן שתי מעלות, היינו שלא יהיה להם עוד רבי כזה שידע לפייס את הקב"ה על מעשיהם, וישפיל עצמו לסבול כל משאם.

לכן כנגד החשש הראשון אמר להם משה 'ה' אלקיך הוא עובר לפניך, פי' הקב"ה בעצמו הוא העובר על פשע והוא יתפייס עמכם, וכנגד החשש השני אמר 'יהושע הוא עובר לפניך, כלומר גם יהושע שיהיה הרבי שלכם מדתו להיות עובר על פשע, ממילא אין לכם לדאוג, כי לא יקפיד עליכם, אלא ישא אתכם בחמלה ורחמים.

שואל הרבי ר' יהונתן זצ"ל: למה לא אמר אלקינו? ויש לומר, שהשכינה היתה מדברת מתוך גרונו של משה, לכן שייך לומר אלקיך. ועוד י"ל, לפי חז"ל: כל הדר בחו"ל דומה כמי שאין לו אלוה, וכאן הלכו ישראל

לארץ ישראל, לכן אמר 'ה' אלקיך, כי משה נשאר בחו"ל.

ונתנם ה' לפניכם ועשיתם להם ככל המצוה אשר

צויתי אתכם: (לא ה)

אומר הרה"ק ה"תפארת שלמה" זי"ע: כשתלחמו בגוים ותכו בהם, לא תעשו זאת מתשוקה לשפיכת דמים ומצימאון לנקמה – תועבת ה' כל עושה אלה. כשתהיו מוכרחים לעשות מלחמה, יהא זה "ככל המצוה אשר צויתי" – כמצות ה', כי כן נצטווית מבעל הרחמים וקל נקמות.

אל תיראו ואל תערצו מפניהם כי ה' אלקיך הוא ההולך

עמך: (לא ו)

שואל החיד"א ב"חומת אנך": יש להבין למה פתח בלשון רבים 'אל תיראו' וסיים בלשון יחיד 'כי ה' אלקיך הוא ההולך עמך'?

וכתב לבאר כי ע"י שישראל הם באחדות, כאיש אחד בלב אחד, אז השכינה שורה עליהם ומגינה עליהם להשמר מכל רע, וזהו שאמר 'אל תיראו ואל תערצו מפניהם', למה, 'כי ה' אלקיך הוא ההולך עמך', ר"ל כי השכינה שורה בקרבכם והולכת עמכם, ולזה אמר זאת בלשון יחיד, כי דוקא כאשר ישראל הם באחדות כאיש אחד בלב אחד, אז הולכת עמם שכינתו ית', 'לא ירפך ולא יעזבך'.

ויקרא משה ליהושע ויאמר אליו לעיני כל ישראל חזק

ואמץ וגו': (לא ז)

אומר ה"משך חכמה" בדרך צחות: הרי המלך מצווה "לבלתי רום לבבו מאחיו", וצריך להתנהג עם כל אחד מישראל באהבה ואחוה, אבל זה רק בצנעה, כי בפרהסיא לעיני העם – "מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול", ושאל נענש על שמחל על כבודו. וזהו: 'לעיני כל ישראל – חזק ואמץ', אז לא תתנהג בענוה ובשפלות, לא תראה להם מורך לב, אלא היה קשה כברזל וגיבור כארי.

הרבי ה"בית ישראל" זי"ע אמר בשם ה"חידושי הרי"ם" זי"ע שאמר: פליאה גדולה היא, אשר יהושע שידע את כל התורה כולה, משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע. ואשר התורה מעידה עליו [דברים לד ט] שמלא רוח חכמה, וגם מקודם מתן תורה היה

אומר ה"משך חכמה": בשעברה שנה שלימה של איסור מלאכה בשדה ובכרם, משתוקק העם לעבודה גופנית. לכך בא הציווי, שדווקא אז, עם הגעגועים לעבודה – לעבכם קצת ולקרוא לפניהם את תורת ה', שילמדו מזה מוסר השכל, שבשעת השתוקקות גדולה לדברים חומריים ישתדלו לקרב עצמם לתורה ולמצוות.

אומר ה"כלי יקר": הזמן המתאים ביותר לדבר על אחדות ושלוש היא שנת השמיטה, שנה של שוויון חומרי, שבה עשיר ורש נפגשו, והחובות נשמטו, ואין בעלות על תבואת השדה והכרם. "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה לך ולעבדך ולאמתך ולשכירך ולתושבך הגרים עמך", וזה גורם בלי ספק לשלום. כי כל ריב מקורו במידת שלי שלי, שזה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי, מה שאין כן בשנת השמיטה, וזה באמת ענין השלום. ולכן מתאים הזמן בחג הסוכות, שכל אחד יוצא מדירת קבע לדירת ארעי ויושב בסוכת שלום. ולכן "מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה בחג הסוכות", ביום ראשון של חוה"מ סוכות, נצטוו המלך לדבר על האחדות והשלום, וזה ענין ההקהל.

הרבי ה"אמרי אמת" זי"ע אמר: הקהל היה אחר שנת השמיטה, כי על ידי שמיטה הפקר כמדבר, זוכין לתורה.

בבוא כל ישראל לראות את פני ה' אלקיך במקום אשר יבחר תקרא את התורה הזאת נגד כל ישראל באזניהם: (לא יא)

הקהל את העם האנשים והנשים והטף למען ילמדו וגו': (לא יב)

במכילתא (בא): דרש ר' אלעזר בן עזריה, אנשים באים ללמוד, נשים באות לשמוע, טף למה באים? כדי ליתן שכר למביאייהם. אמר ר' יהושע: אשריך אברהם אבינו שר' אלעזר בן עזריה יצא מחלצין.

ויש להבין, מה המליצה אשריך אברהם אבינו, ומדוע דווקא בדרשה זו?

מתוך ה"פרדס יוסף": שלכאורה קשה, מה השאלה "טף למה באים", הרי מובא במשנה באבות על ר' יהושע בן חנניא אשרי יולדתו, ומפרשים בשביל שאמו הביאה עריסתו לביהמ"ד שיספוג דברי תורה, ולכן

מובחר כמ"ש בחר לך אנשים וצא הלחם בעמלק. והנה מאחרי כל זה היה השי"ת צריך להזהירו [יהושע א ז] רק חזק ואמץ מאוד לשמור לעשות ככל התורה וגו', והגית בו יומם ולילה וגו'.

אך הענין הוא שכל מי שגדול ביותר צריך יותר חיזוק ושמירה, שכאשר חלילה סר כחוט השערה יוכל להיכשל וליפול בשאול. וכן נאמר בק"ש והיה אם שמוע תשמעו אל מצותי וגו' לאהבה וגו', לאחר קבלת עומ"ש, אהבה ויראה, עדיין שייך אזהרת התורה השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים וגו'.

ברש"י: ארי את תיעול עם עמא הדין. משה אמר לו ליהושע, זקנים שבדור יהיו עמך, הכל לפי דעתן ועצתן. אבל הקב"ה אמר ליהושע 'כי אתה תביא את בני ישראל אל הארץ אשר נשבעתי להם' – תביא בעל כרחם, הכל תלוי בך, טול מקל והך על קדקדן דבר חד לדור ולא שני דברים לדור.

לכאורה שואל הרה"ק הרמ"ח מסלונים זי"ע: נראה שיש סתירה בין דבריו של משה ליהושע, לבין דבריו של הקב"ה אליו.

והנראה לפרש, שדבריו של משה הוא על זה הדרך, שאמר לו אם אתה מקבל את ההנהגה ממני – עצתי היא שתמלך עם הזקנים שבדור וכו', אבל ברגע שתקבל את ההנהגה מהקב"ה דהיינו שתהיה לך התגלות מאת ה' – אז אין אתה צריך להימלך עם הזקנים ויכול אתה ליטול מקל ולהכותם על קדקדם.

ה"תפוחי חיים" מפרש בדרך צחות: עפ"י דברי הרה"ק ה"בני יששכר" זי"ע: שאברהם האמין למלאך שקרא אליו 'אל תשלח ידך אל הנער' וגו' אף שזה נגד דברי ה', יען כי להציל נפש ולהמתיק הדין, יש לשמוע גם למלאך, ולא כן לצער ולהרוג אדם מישראל יש לעשות רק אם שומעין כן מפי ה' בכבודו ובעצמו.

וגם כאן: קח מקל והך על קדקדך – ענין זה יש לעשות רק כאשר הציווי הוא עפ"י ה' בעצמו, לא כן להנהיג לפי דעתן ועצתן של הזקנים ענין זה יש לקיים אפילו אם הציווי מפי משה בלבד.

ויצו משה אותם לאמר מקץ שבע שנים במעד שנת השמטה בחג הסוכות: (לא י)

צריכים להביא את הטף שיספגו תורה ויראת שמים וכן איתא בשם ה"חידושי הרי"ם זי"ע.

והנה הרי"י מינץ בדרוש א' מפרש קושית ר"א בן עזריה, כיון שאנשים ונשים באים, ממילא יביאו טפיהם, ולמה צריך צו על זה? על זה אמר ליתן שכר למביאייהם, משום שגדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה, ויגדל שכרם.

אם כן, נשמע מכאן הדין של גדול המצווה ועושה, ונתיישב בזה מה שאברהם אבינו המתין ולא מל את עצמו עד שנצטווה, אף על פי שקיים כל התורה כולה – משום שגדול המצווה ועושה. ודפח"ח.

הרה"ק ה"מאור ושמש" זי"ע שואל: שלכאורה הפסוקים הללו אינם כסדרן, כי מתחילה היה לו לומר 'הקהל את העם' וגו', ואחר כך 'תקרא את התורה הזאת נגד כל ישראל באזניהם'?

ויש לבאר בדרך רמז: "תקרא את התורה הזאת נגד כל ישראל" – ומה תאמר להם – 'הקהל את העם', שיקהלו ויתאחדו כאיש אחד לאהוב זה את זה, ועל ידי שתהיה האחדות נטועה בקרבם הנה ממילא ילכו בדרך הטוב והישר 'ליראה את ה' אלקיכם'.

הרבי ה"פני מנחם" זי"ע מביא בשם ה"שפת אמת" זי"ע לתרץ: שאסיפת בני ישראל לשם שמים היא עצמה תורה, וזהו 'תקרא את התורה הזאת וגו' הקהל' וגו', ומשה רבינו הביא כח זה בכל ישראל.

'והנשים למען ילמדו' – בדרך צחות: בספר "נחלת יעקב" מביא בשם הרב אב"ד לעסלא זצ"ל שפירש הפסוק "פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה", דהנה משום שיצרו של אדם מתגבר עליו, לכן אומרים מילתא דבדיחותא לפני הלימוד, ליתן לו חלק, ואח"כ מניחו לאדם ללמוד. וכל זה באנשים שמצווים ללמוד, אבל בנשים שאינם מצווים, א"כ אין היצר הרע מתגבר, לכן אמר הכתוב: פיה 'פתחה' בחכמה – היינו מיד בלי מילתא דבדיחותא, והטעם, ותורת 'חסד' על לשונה, דאינה מצווה.

בשם ה"חידושי הרי"ם" זי"ע שאמר: משה רבינו ראה כאן אצל בני"י דבר טוב, שכולם מלוכדים ומאוחדים ביחד, ורצה שלדורות גם יהיה כזה דבר, שכולם יתכנסו ויתאחדו ביחד, ולכן תיקן להם כאן מצות הקהל, היינו

שהוא פעל שלדורות גם יהיה כזה דבר שכולם יהיו מאוחדים ומלוכדים יחד. אכ"ר.

אשר אתם חיים על האדמה: (לא יג)

שואל הרה"ק ה"שפתי צדיק" זי"ע: לכאורה על האדמה כמיותר, אך הפירוש הוא כך, משום שאתם חיים על האדמה בעולם הגשמי הזה, משום זה אתם צריכים ללמוד ליראה כל כך, שלא להשתקע בענייני עוה"ז, ומצוות הקהל כמסייע לזה לעורר אותם מענייני האדמה.

ויאמר ה' אל משה הן קרבו ימין למות קרא את יהושע וגו': (לא יד)

במדרש: משנסתלק עמוד הענן הלך משה אצל יהושע וא"ל מה אמר לך הדיבור, א"ל יהושע כשהי' הדיבור נגלה עליך יודע הייתי מה מדבר עמך וכו' באותה שעה צעק משה מאה מיתות ולא קנאה אחת. המפרשים מקשים מדוע באמת לא רצה יהושע לגלות למשה מה אמר לו הדיבור, וגם יש לתמוה על חוזק הדבור.

בשם הרבי ר' בונם מפשיסחא זי"ע שתירץ, שלא היה שום דיבור אחר עם יהושע רק דיבור זה, שכאשר ישאל אותך משה מה היה הדיבור עמך תשיב לו כנ"ל, ולכן היה יהושע מוכרח להשיב לו כך.

אומרים בשם הרבי ה"אמרי אמת" זי"ע: שפירש עפ"מ"ש חז"ל: שכאשר הקב"ה מגלה דבר לנביא יודעים אותו כל הנביאים דכתיב 'כי לא יעשה ה' אלקים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים' וכו' עיי"ש. אולם להגיד זאת לעם רשאי רק אותו הנביא שנצטווה להגיד.

וז"פ המדרש: שיהושע ענה ואמר למשרע"ה הלא כל הזמנים שבהן דיבר אליך הקב"ה לא הייתי צריך לשאול אותך מה אמר לך הדיבור, לפי שגם אני ידעתי זאת בנבואה, ואם עכשיו אתה אינך יודע מה אמר לי הדיבור, הרי כי מן השמים לא רוצים שתדע זאת, ותשובת יהושע אינה בלשון בתמי' אלא בניחותא.

ה"חתם סופר" מביא בשם הגר"א לתרץ: שהשי"ת לא רצה שמש"ר יצטער על פטירתו מן העולם, ולכן אמר ליהושע שכך יענה לו, ואז משה צעק מאה מיתות ולא קנאה אחת, ויהושע היה מצווה ועושה, ולכן דיבר כך

למש"ר.

ללמוד בתלמוד תורה, והוא אומר לזקיננו: 'הן אני כפי לא-ל', סבא יקר! אל תדאג, אני אדאג ואשתדל ללמוד משניות לטובת נשמתך בבוא העת!!!

ויאמר ה' אל משה הנך שכב עם אבותיך וקם העם הזה וגו' (לא טז)

בגמרא [סנהדרין צ:]: אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בר יוחאי מנין שהקב"ה מחיה מתים שנאמר 'הנך שוכב עם אבותיך וקם' וגו'.

אומר ה"חסד לאברהם" לר"א אזולאי זצ"ל: ודע כי יש מסורת קבלה בידינו, שתחית המתים של ארץ ישראל קודם לתחית המתים של חו"ל מ' שנה. אמנם כל מי שנפטר בחו"ל ויש לו ממשפחתו קרוב בן תורה בארץ ישראל, ושהוא כל כך קרוב לו שחייב באבילותו, בין איש בין אשה, יש כח ביד קרובו שבארץ ישראל להחיות את קרוביו שבחו"ל החייבים להתאבל עליו. וסוד זה נרמז בפסחים [סח.] בפרק אלו דברים. באומרם ז"ל עתידין צדיקים שיחיו המתים.

הרה"ק רבי יעקב יוסף מסקווירא זי"ע אמר בשם הרה"ק מאוסטראה זי"ע: שלכאורה קשה, הלא משה היה רבם ורועם של ישראל ואוהבם האמיתי, אם כן איזה בשורה מבשר לו הקב"ה בזה, שיזנו אחרי אלהים אחרים, אלא – אמר הרה"ק מאוסטראה זי"ע – פירוש הכתוב הוא כך: 'וקם העם הזה', ר"ל תהיה להם לישראל תקומה, 'וזנה' – הקב"ה ישפיע עליהם שפע פרנסה ויזון אותם במזוני רויחי, ושמא תאמר באיזה זכות מגיע להם כל זה, על זה אמר 'אחרי אלהי נכר הארץ', כלומר רק מפני זה לבד שהם מתרחקים מאלהי נכר הארץ, היינו מהעבודות זרות, זכות זה לבד יספיק להם. ודפח"ח אבי"ר.

מפרש ה"חדות יעקב": בידוע, אם היה משה נכנס לארץ היה חי לעולם [מובא בשו"ת חת"ס א לז] והנה, זה עוד עילה מדוע לא נכנס לארץ, כי אם היה חי לעולם היה מקום לחשש שיעשוהו אלוה, והיה נענש על כך, כמשחז"ל: כשם שמתפרעין מן העובד כך נפרעין מן הנעבד. וזה שאמר הכתוב: 'הנך שוכב עם אבותיך' – ואיך נכנס לארץ, כי באחרית הימים 'וקם העם הזה וזנה אחרי אלהי נכר הארץ', ואם תכנס לארץ ותחיה לעולם – יש לחוש שמא יעשוק לאלוה ותיענש על כך.

שואל הרה"ק רבי יחיאל מאיר מאוסטראה זי"ע: משה רבינו, העניו מכל האדם, איך הגיע למדת קנאה? ומה שייך קנאה לתלמיד, הרי "בכל אדם מתקנא חוץ מבנו ותלמידו"?

אלא שרצו מן השמים להפיג את צערו של משה רבינו ולהקל כאבו על שהולך למות, והכניסו בו טיפה של קנאה, וצעק משה: כל ימי השתדלתי להמית בקרבי המידות המגונות ולהכניע את הנטיות הרעות, לבסוף סמוך למיתתי, אני מרגיש בי את המידה הרעה של קנאה, טוב מותי מחיים כאלה, מאה מיתות ולא קנאה אחת. ודפח"ח.

'הן קרבו ימין למות' – הרבי ה"לב שמחה" זי"ע מביא דברי התרגום יוב"ע שבג' צדיקים נאמרה קריבה במיתתו, יעקב אבינו ע"ה, משרע"ה, ודוד המע"ה, וחשבתי שבג' צדיקים אלו אי' שלא מתו, כדאי' בגמ' יעקב אבינו לא מת, וכן אי' במשרע"ה, וכן בדוד מלך ישראל חי וקיים, לכן כתיב 'קרבו ימין למות', קירבת הימים למיתה, שהימים מתו אבל הם עצמם חיים. ודפח"ח.

הרה"ק ה"אמרי חיים" זי"ע מוויז'ניץ אמר בשם הרה"ק ה"אמרי נועם" זי"ע: בביאור המסורה דה' פעמים "הן": 'הן קרבו ימין למות, הן אני עץ יבש, הן אני ערל שפתים, הן אני נשארתי לבדי, הן אני כפיך לא-ל'.

וההסבר הוא כך: 'הן קרבו ימין למות' – יהודי זקן שוכב במטתו, ורואה כי ימיו כלים ומגיע עתו לפרוש מן העולם, ומחשב חשבון נפשו, מה יהיה אתו אחרי שתעלה נשמתו השמימה, הוא שוכב ומסתכל סביבו וחושב, הן כל ימי השקעתי כ"כ הרבה כסף לייפות את הבית ברהיטים יפים וחפצים יקרים, והן עונים לו: 'הן אני עץ יבש'. הוא חושב על בניו שבצעירותם שלח אותם ללמוד באוניברסיטה ופונה אליהם: רופאים, פרופסורים, האם תלמדו פרק משניות לטובת נשמתו, והן עונים לו: 'הן אני ערל שפתים', הרי לא שלחת אותנו ללמוד בחיידר או בישיבה, ואיננו יודעים איך לומדים פרק משניות. סופק האב את כפיו ואומר: הוי, הן אני נשארתי לבדי. והא נשאר דומם וחושב בלבו הן נשארתי לבדי אין מי שיעשה לי טובה בבוא היום, אולם בפינת החדר יושב נכד קטן אשר אביו שלח אותו

והסתרת פני מהם והיה לאכול ומצאוהו רעות רבות וצרות ואמר ביום ההוא על כי אין אלקי בקרבי מצאוני הרעות האלה: (לא יז)

ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא וגו': (לא יח)

כותב ה"שפת אמת" זי"ע: ואמר הרבי ר' בונם, כי עצם האמירה שאין אלקי בקרבי, הייאוש, הוא חטא ומסבב את הרעות, כי צריך כל איש מישראל להאמין כי השי"ת בקרבו. ובאמת הדבר כך כשיש השראת השכינה, לא תיתכן כל פגיעה לרעה, כנאמר: 'וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך'. אך כשאדם אובד מבטחו בה', ואומר כי אין אלקי בקרבו, על ידי זה – ומצאוני הרעות. ולכן צריך האדם להתאזר בבטחון בה' ולהאמין כי הוא שוכן בקרבנו תמיד, כי לא יטוש ה' את עמו.

אומר הרה"ק רבי ייבי זי"ע: שמעתי בשם הבעש"ט ז"ל: משל למלך שצוה את עבדו להכות ולייסר את בנו על חטאיו. כל זמן שהמלך השגיח והביט בבנו היה העבד מהסס להכות את בן המלך, מה עשה המלך? הסתיר פניו מלהביט בבנו, ואז הכה העבד את בן המלך עד שחזר בתשובה וקרא אל המלך.

והנמשל הוא: כל זמן שהשי"ת משגיח על בני ישראל, אין משחיתים יכולים לשלוט בהם, כיון שהם בני המלך, לכן נאמר "והסתרת פני מהם – והיה לאכול".

עיי' בדברי הרה"ק ה"תולדות יעקב יוסף" בפרשת בראשית שמביא בשם הבעש"ט הק' זי"ע, כי האמת היא שהקב"ה נמצא אף בתוך ההסתר, אלא שדבר זה עצמו מוסתר, שאין יודעים שהוא מסתתר בתוך ההסתר, כי אילו היו יודעים זאת, שוב לא היה זה הסתר כלל.

וזוהו אומרו: 'ואנכי הסתר', ר"ל האמת היא אשר 'אנכי' נמצא בתוך ההסתר, אבל את זה גופא 'אסתיר', שלא ירגישו שהנני מסתיר עצמי בתוך ההסתר. עיי"ש בארוכה. וכן מביא גם ה"דגל מחנה אפרים" זי"ע בפרשתנו בשם הבעש"ט הק' זי"ע עפ"י משל בארוכה עיי"ש.

הגה"ח רבי שמואל יעקב רובינשטיין רבה של פריז זצ"ל, אמר בשם אחד מרבותינו: אשר לכאורה מאחר שהתודה ומכיר בחטאו ואומר אשר מה שמצאוהו הרעות האלה, הם על כי אין אלקי בקרבי, אם כן, למה

יענש עוד בהסתרת פנים, כמו שנאמר אח"כ 'ואנכי הסתר אסתיר'?

ואמר, אשר ה'אנכי הסתר אסתיר' - הוא בעין תוכחה, כאומר: האדם אומר ביום ההוא, 'אשר על כי אין אלקי בקרבי מצאוני הרעות האלה', והלא אנכי רק הסתר אסתיר את פני, ורציתי שיבקשני וידרוש אותי, אבל הוא תיכף אמר: 'על כי אין אלקי בקרבי', ולא רצה לייגע את עצמו לבקש מאת ה', ואז הלא נאמר 'ובקשתם ומצאת כי תדרשנו בכל לבבך' וגו', אבל הוא לא חיפש וממילא לא מצא, וזו תוכחה שאין כמוה.

מספרים שהרבי ר' ברוך זי"ע הלך פעם עם תלמידיו ברחוב, וראה אחד מנכדיו מסתתר תחת קיר אחד ובוכה. למה אתה בוכה בני? שאל הרבי. אני משחק עם חברי ב"מחבואים" – ענה הילד והם אינם באים לחפש אותי.

נאנח הרבי ר' ברוך מקירות לבו ואמר למקורביו: בתשובת הילד ובבכיה אני שומע את המית השכינה: "ואנכי הסתר אסתיר פני" הסתרת עצמי כביכול, ואף אחד לא בא לחפשני...

אומר הרה"ק רבי מרדכי חיים מסלאנים זי"ע: מקשים בזה, אחר שכבר התודו על עונם ואמרו 'על כי אין אלקי בקרבי מצאוני הרעות האלה' – מדוע מגיע להם שוב עונש של 'ואנכי הסתר אסתיר'?

ופירש, כי הדבר הגרוע ביותר אצל יהודי צריך להיות כאשר אין אלקי בקרבי, שאז חיי אינם חיים ואינו מוצא מקום לנפשו, אבל כאן הם אומרים "על כי אין אלקי בקרבי מצאוני הרעות האלה" דמשמע שזה שאין אלקי בקרבי לא כ"כ כואב להם – אלא בעיקר כואב להם מה "שמצאוני הרעות האלה", לכן מגיע להם העונש ששוב אנכי הסתר אסתיר וגו'.

בספר "אמת ואמונה" מביא שבעל "אבקת רוחל" מרבה בתיאור הפורעניות והצרות שיהיו בשני ימות המשיח. ואמר על זה הרבי מקאצק זי"ע: המחבר חייב לקיים את רצון הבורא, אבל הבורא אינו חייב לקיים את רצון המחבר...

בספר "מעין גנים" [בפר' כי תבוא – נדפס בקושטא תפ"א] פירש הפסוק עפ"י הגמרא הידועה בפ"ק דמגילה [יב.] שאלו תלמידיו את רשב"י מפני מה

הרה"ק ה"אמרי שאול" ממזד"ץ זי"ע שואל: דלמה כפל לומר 'הסתר אסתיר' די לומר ואנכי אסתיר? אלא אם אנו יודעים הסתר פניו, הרי על ידי זה כבר נגלה קצת אלינו.

סיפור כ"ק האדמו"ר מבעלזא שליט"א:

כאשר היה אבי ז"ל בפאריז בימות הקיץ תש"ט, היה שם באיזור ישיבה ליטאית – "בית יוסף" נובהרדוק, שם למדו בחורים ששרדו מהשואה האיומה, ושמה למד בחור מעיר פראמפיל שלייד העיר בילגורייא, כאשר שמע שאבי ז"ל נמצא בפאריז, אזי הלך אליו בערב שבת אחר הצהרים ורצה להיכנס אליו. אמר לו המשמש, כעת בערב שבת אחה"צ קשה מאד להכנס, אמר לו אני נוסע חזרה על שבת בישיבה בה אני לומד, בבקשה תגיד לו שאני נמצא כאן. אבי ז"ל שמח מאד עם הבחור שהכירו עוד מעירו לפני המלחמה, באמצע השיחה אמר (הבחור) שהוא רוצה לשאול אותו שאלה: אבי הי"ד היה חסיד בעלזא, ורצה לעלות ולהשתקע בארץ ישראל, אולם היות והיה לו ספיקות בדבר, הציעו לו ידידיו שיסע לבעלזא בכדי לשאול את הדבר מאת דודי הרה"ק המהר"א זי"ע, ודודי ז"ל ענה לו שלא יעלה לא", וכעת במלחמה נהרגו ל"ע אבי ואמי וכל אחיי ואחותי רק אני נשארתי מכל משפחתי, וביקש שאבי יענה לו תשובה על זה.

אמר לו אבי ז"ל: היה עוד סיפור כזה שאחד שאל אותי, ולא יכולתי לעצור ברוחי ונכנסתי לאחי ז"ל לשאול שאלה זו, אמר לי אחי: כתוב בתורה "ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא", ולכאורה קשה מהו כפל הלשון של "הסתר אסתיר", אלא שיש שתי מיני הסתרת פנים, יש הסתר פנים שאין מראים לצדיק מה שעתידי לקרות, ויש הסתר יותר גדול והוא הסתר בתוך הסתר, דהיינו שמראים לצדיק את ההיפך דהיינו שהוא טוב, וזהו הנקרא הסתר בתוך הסתר.

כ"ק אדמו"ר שליט"א מאז'רוב שליט"א כותב בהקדמתו לספה"ק "ברכת טוב": כתב אא"ז בעמח"ס "אש דת" ו"באר משה" בהקדמתו לספה"ק "מאור ושמש" [מהדורת ת"א תשכ"ה]: קבלה מצדיקים, שבזמן לא טוב וצריכים לרחמי שמים, ידפיסו ספר מאחד מגדולי ישראל המפורסמים.

נתחייבו שונאי ישראל שבאותו דור כליה, אמר להם אמרו אתם, אמרו מפני שנהנו מסעודתו של אחשוורוש הרשע, א"ל א"כ בשושן יהרגו ושבכל העולם לא יהרגו, אמרו לו אמור אתה, אמר להם מפני שנשתחוו לצלם, א"ל וכי משוא פנים יש בדבר ולמה ניצולו, א"ל הם לא עשו אלא לפנים אף הקב"ה לא עשה עמהן אלא לפנים. ואם כן כך כוונת הפסוק: 'והיה לאכול' כלומר לאחר שנהנו מסעודתו של אותו רשע 'ומצאוהו רעות רבות'. ועתה התמיהה בעיניהם א"כ בשושן יהרגו ושבכל העולם לא יהרגו, ולכן 'ואמר ביום ההוא' – טעם אחר, 'הלא כי אין אלהי בקרבי' משום שהשתחוו לצלם 'מצאוהו הרעות הרבות האלה'. ודפח"ח.

הסבא משפולי זי"ע היה עושה עצמו כמי שלא קרא ולא שנה, אלא שצדיקי דורו ידעו עד היכן הדברים מגיעים. פעם הפציר בו הרה"ק רבי נחום מטשרנוביל זי"ע לומר דבר תורה, פתח הסבא ואמר:

שמעתי שכתוב במקום אחד בתורה שנאמר בו שני פעמים "הסתר" והיכן? נענה רבי נחום: כן, "ואנכי הסתר אסתיר", המשיך הסבא: אם כתוב כך, כן הוא פירושו: אומר הקב"ה: אוהב אני להתחבא ולהסתיר את עצמי – ואצל מי מסתתר, אצל איש כזה שמסתיר עצמו ומתנהג בהצנע לכת, אצלו מסתתר הקב"ה...!

הגאון רבי יששכר שלמה טייכטאל הי"ד מביא: ראיתי בספר יד יוסף להחכם ר' יוסף צרפתי ז"ל שהיה חי בשנת שט"ז שאמר דבר טוב ונאה בזה, דהנה מצינו גם בפרעה שעשה תשובה ואמר 'ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים', אבל לא ארכה לנו התשובה רק כל זמן שהמכה היתה לוקה בו, וכשהיה לו הרווחה חזר ונעשה פרעה הישן עד שהוכרח להלקותו שנית עוד ועוד, כן הוא גם אצלנו אם התשובה הוא רק 'ביום ההוא' - דוקא, בעוד שהצרה שורה עלינו וכשיעבור הצרה שוב יחזור למדתו הישנה אז לא הוי התשובה תשובה ואדרבה יוסיף חרון אף ה' ח"ו, וזה שאמר הכתוב: 'ואמר ביום ההוא' – דייקא ביום ההוא כל זמן שהוא בצרה יתוודה ויאמר 'על כי אין אלקי בקרבי מצאנו הרעות האלה', אבל כשיעבור הצרה לא יכיר זאת ויהיה שב על קיאו ע"כ – 'ואנכי אסתיר אסתיר פני' וכו', עכ"ד ודפח"ח.

ואמרנו לבאר שדבר זה מרומז בפרשת וילך בסמיכות הפסוקים: "ואנכי הסתר אסתיר פני" וגו', וסמך ליה: "ועתה כתבו לכם את השירה הזאת".

ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני"ש שימה בפיהם: (לא יט)

אומר הרה"ק ה"שפתי צדיק" זצוק"ל: חז"ל דרשו "לכם" הנאמר לגבי יו"ט – לכם – לכל צרכיכם. וגם כאן הכוונה: לכם – לכל צרכיכם. התורה תהיה לכל צרכיכם, שתקיף את כל החיים שלכם.

הרא"ש פוסק לדינא שבזמן שיש הרבה ספרי תורה מונחים בארון, מוטב לקיים מצות כתיבת ס"ת על ידי כתיבת תורה שבע"פ.

אומר הרבי ה"אמרי אמת" זי"ע: אולי זה מרומז כאן: "ועתה" כתבו לכם את השירה הזאת. עתה אתם צריכים לכתוב השירה הזאת, היינו תורה שבכתב, אבל בזמנים מאוחרים במצבים שונים, מצוה יותר לכתוב תורה שבעל פה.

ה"חתם סופר" זצ"ל בדרשות מביא מה שאחז"ל במסכת מנחות [ל]: הכותב ספר תורה מעלה עליו הכתוב כאילו קבלה מהר סיני. ונ"ל לפרש, כי המטריח עצמו לשכור לבלב ולכתוב ועושה פומבי גדול לדבר זה, עושה מזכרת לזרע זרעו שידברו מזה, היום עשה אבינו כך וכך, ותהיה יראת ה' על פניהם, וע"ד שכתבו טעם לעגלה ערופה לעשות פרסום ופומבי ועל ידי זה ידברו בו בני אדם.

וז"ש מעלה עליו הכתוב כאילו קבלה מהר סיני, כי הפרסום שבהר סיני חקקה התורה על לוח לב זרע זרענו עד עולם, וכמו כן הוא הפרסום של כתיבת ספר תורה, והיינו דכתיב 'ועתה כתבו לכם את השירה הזאת וגו' כי לא תשכח מפי זרעו', כנ"ל דע"י טורח הכתיבה לא תשכח מפי זרעו.

הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע כותב בספרו "מחשבות חרוץ": שלא לחינם נכתבה מצות כתיבת ס"ת בשו"ע יו"ד סימן ע"ר, כי על ידי כתיבת חידושי תורה מתקנים את כל הרע. ומסיים: דלא כגדול אחד [כוונתו לרבי נתן הכהן אדלר זצ"ל] שסובר שרק אם רואה ששוכח חידושו מותר לכתוב, אלא אף מי שזכר החידושים מצוה עליו לכתבם.

בחידושי אגדות להגאון רבי יוסף שאול נאטאנזון זצ"ל על מסכת נדרים כתב על מ"ש בגמ' [לח.]: א"ר יוסי ב"ר חנינא לא ניתנה תורה אלא למשה ולזרעו. מתיב רב חסדא למען תהיה לי 'השירה הזאת' לעד בבני ישראל, ופירש"י דר"ל שילמדו כל התורה. והוא תמוה דמנלן ש'שירה הזאת' קאי על כל התורה כולה?

אבל באמת הדברים מפורשים, דהנה הגאון הקדוש האלקי מו"ה אליהו מווילנא ז"ל גילה רז זה, דהנה ב"אדרת אליהו" כתב: דבהאזינו יש תרי"ג תיבות, וכל תיבה מרמז למצוה אחת מתרי"ג מצות, והמשכיל יבין. ועמד אחד קדוש הגאון מו"ה חיים זי"ל ומילא את ידו ונדפס ובא בספר הנקרא "שירה לחיים", וביאר איך כל תיבה מרמז בנוטריקון על מצוה אחת כסדר התורה, וכל מצות שמנה הרמב"ם ז"ל בספר המצות, אשרינו שזכינו לראות זאת, וכמעט כי היתה נבואה קטנה באדמו"ר הגאון מו"ה אליהו מווילנא ז"ל.

ולפי זה זהו שרמז משה 'למען תהיה השירה הזאת לעד בבני ישראל', והיינו שבהשירה הזאת נכלל כל התרי"ג מצוות שניתן לישראל, אם כן מזה מוכח שניתן התורה לכל ישראל, ושפיר פריך בגמרא. ולפענ"ד נקודה נפלאה היא, ואולי היתה עולה על דעת הגאון מו"ה ר' אליהו מווילנא ז"ל, ומזה יצא לו זאת לגלות מטמון נפלא, אשר כל הרואה והשומע תצילנה שתי אזניו.

מפרש הרה"ק רבי מרדכי שלמה מבוואן זי"ע עפ"י מעשה שהיה: שמצאו ס"ת מושלך בדומן על פני השדה, ונסתפקו בו מי כתבו, האם גוי או מין שדינו יגנז או ישרף, או ישראל וכשר הוא. והציעו השאלה לפני הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל והשיב: שהנה מנהג ישראל תורה – ובידוע דהמנהג בהכנסת ס"ת שבכתיבת האותיות בשורות האחרונות שבפרשת וזאת הברכה, וזה פשוט שאותיות שנכתבו מהרבה בני אדם אינן דומות זו לזו, ועל כן יש לראות בס"ת שנמצא איך הן אותן אותיות בשורות האחרונות, אם הן אינן דומות זל"ז סימן שישראל כתבן וכשר, ואם לאו ח"ו וכו'.

ובזה נשכיל הרמז בפסוק כאן: 'ועתה כתבו לכם את השירה הזאת' – שישתדלו לזכות במצות כתיבת ס"ת – 'למען תהיה לי השירה הזאת לעד בבני ישראל', שעי"כ האותיות בשורות האחרונות יהיו כתובים מהרבה בני אדם וממילא לא יהיו דומות זו לזו – אזי

יהיה סימן בדבר שהספר נכתב על ידי ישראל בכשרות.

ה"עברא דדשא" כותב שמהפסוק 'ועתה כתבו לכם את השירה הזאת', מינה ילפין החיוב דכתיבת ספר תורה, והוא אחד מתרי"ג מצוות המוטל על כל אחד ואחד לכתוב ספר תורה, ובכל זאת לא ראינו בחורים ואברכים צעירים שיכתבו ספר תורה לעצמם, אלא רק מי שהשי"ת בירכו בעשירות או בגיל מבוגר וכדומה אז כותבים ס"ת.

אך באמת כל יהודי נקרא ספר תורה, וכדאמרינן בגמ' "העומד על המת בשעת יציאת נשמה חייב לקרוע הא למה זה דומה לספר תורה שנשרף, ופירש רש"י: נשמת ישראל הניטלת דומה לו, שאין לך ריק בישראל שאין בו תורה ומצוות".

וכל אחד צריך לכתוב את הספר תורה של עצמו ע"י מעשיו, "זה ספר תולדות אדם", "וכל מעשיך בספר נכתבים", כל איש ישראל כשמתנהג בדרך התורה, אזי בכל פעולה ופעולה שעושה הרי הוא כותב את הספר תורה הפרטי שלו, וס"ת זה רק הוא בעצמו יכול לכתוב ולא ניתן להשלימה על ידי אחר, והיא ראשית ועיקר העבודה שמוטל על כל אחד ואחד לקיים מצות כתיבת ספר תורה.

הגאון רבי ברוך שמעון שניאורסון זצ"ל אמר בדרך צחות: על ההדגשה של "ועתה", כי מכיון שמצות כתיבת ס"ת היא המצוה האחרונה של התרי"ג מצוות, לזה יש מקום לאלה שמרפים ידי עושי מצוה לומר להם מה לך כי נחפזת לקיים מצוה זו הכי קיימת כבר כל המצוות עד שהגעת למצוה האחרונה, האם לא ראוי לך להניח מצוה זו לימי זקנותך, לזה אמרה התורה "ועתה", הזדרז מיד לעשות מצוה זו כי אין מוקדם ומאוחר בתורה.

הגה"ח רבי אהרן סורסקי הי"ו מביא: נהירנא כד הוינא טליא שמעתי מפ"ק הצדיק הרמ"ח מסלונים זי"ע [שהיה בעצמו חוזר כל יום על מנין תרי"ג מצוות בשש דקות!] כי קבלה בידיו שהרה"ק הרמ"מ מוויטבסק זי"ע בעל "פרי הארץ" דקדק לחזור בפיו יום יום את מנין התרי"ג, והיה אומר שזו מצוה מפורשת בתורה: 'שימה בפיהם'.

בגמרא: אע"פ שהניחו לו אבותיו לאדם ס"ת מצוה

לכתוב משלו שנאמר 'ועתה כתבו לכם את השירה'. מבאר ה"כתב סופר" זצ"ל: יש לרמוז בזה שלא יהיה לנו התורה מצות אנשים מלומדה, אלא כל אחד יקבלה על עצמו מחדש כאילו עומד בהר סיני. ולכן המצוה שיכתוב משלו דוקא.

ויש ג"כ רמז שיחדש בה דברים ויסביר כל דבר ולא יסתפק במה שלפניו, כי לכל אחד חלק בתורה ומקום הניחו לו אבותיו בו.

ברש"י: את השירה הזאת – האזינו השמים עד וכפר אדמתו עמו.

שואל הרה"ק המוהרי"ד מבעלזא זי"ע: לכאורה יש להבין, הלא פרשת האזינו מלאה בדברי תוכחות, א"כ איך שייך לקרותה 'שירה'.

וביאר הענין עפ"י דברי אביו הרה"ק מהר"י זי"ע שענין קריאת התוכחה היא על דרך ונשלמה פרים שפתינו [הושע יד ג], היינו כמו שמצינו בגמ' [מנחת קי.] כל העוסק בתורה כאילו הקריב כל הקרבנות, כמו כן ע"י שהאדם קורא ולומד פרשת התוכחה וממשיך על עצמו מזה פחד ויראת השי"ת, נחשב לפני הקב"ה כאילו כבר נתקיימה אצלו התוכחה בפועל, ע"כ ולכן שפיר יכולין לכנות התוכחה בשם 'שירה', כי על ידי קריאתה אנו פוטרם עצמינו שלא יחולו עלינו כל עניני התוכחה ח"ו.

וזוהו שאמר הכתוב 'ועתה כתבו לכם את השירה הזאת' – ולמה נקראת שמה שירה – 'ולמדה את בני ישראל', היינו מפני שעיקר תכלית התוכחה היא שילמדו אותה ישראל, שע"ז 'שימה בפיהם', כלומר כל ביאתה לא תהיה אלא באופן של קריאה בפיהם, בזה יהיו נפטרים מן התוכחה בפועל.

הרה"ק ה"ישועות משה" זי"ע אמר שאולי לרמז – 'השמים' רומז למצב מרומם, והיינו כשהכל נהיר וישר ומזלו של אדם מאיר לו פנים, ומנגד 'אדמתו עמו' רומז לזמן שמצבו של אדם שפל, שרוחו נופלת עד ארץ ח"ו. וציוותה לנו התורה: 'ועתה' – כתבו לכם את השירה הזאת, שהתוה"ק תיתן לכם סעד ועזר בכל העיתים ובכל המצבים.

הגאון רבי שמעון סופר זצ"ל רבה של קראקא כותב במכתב: רמז נאה מה שחנני השי"ת: 'כתבו לכם וגו' ו למדה א ת ב נ י י ישראל ר"ת איו"ב, רמז למה

שאחז"ל במס' בבא בתרא משה רבינו כתב ספר איוב. ועוד – 'א ת בני ישראל שימה בפיהם סופי תיבות **תהלים**'. רמז למה שאמרו חז"ל [שם] שמשה רבינו כתב י"א מזמורי תהלים וחברם דוד לספרו. ועוד 'שימה בפיהם סופי תיבות המ"ן, רומז למה שאחז"ל הדר קבלוה בימי אחשורוש והיא תורה שבע"פ שקבלו מעיקרא באונס והיינו 'שימה בפיהם' דע"כ על תורה שבע"פ קאי דהא דברים שבכתב אי אתה רשאי לאמרם על פה, וכן כתב בעל הטורים שהוא גימ' "זה תלמוד".

הרה"ק ה"אמרי חיים" מוידניץ זי"ע כותב במכתב: ... מסתמא תזכרו מה שאמרתי לפרש את הפ' "ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם למען תהיה לי השירה הזאת לעד בבני ישראל", "ולמדה את בני ישראל" – הוא למוד התורה, 'שימה בפיהם' – רמז למשא ומתן באמונה, שהיא מן המותר בפיק, כדרשת חז"ל עה"פ 'למען תהיה תורת ה' בפיק' – אשר מה שתאכל בפיק יהא נקי מכל מיני איסורים, בין בנוגע למקום – כטריפה וכדומה, ובין בנוגע לחבירו – כאונאה ומרמה, ואז – 'תהיה לי השירה הזאת', היינו לימוד התורה"ק – 'לעד' ותכשיט בבני", שיהא ש"ש מתאהב – פלוני שלמד תורה ראו כמה נאים דרכיו, כלשון חז"ל שם.

עוד אמר תלמידו הגה"צ רבי שרגא שנעלבאג זצ"ל בשמו: דהנה אם רוצים לדעת על איזה אדם אם אפשר לעשות עמו מסחר, ואם הוא איש נאמן בעיני ממון וכדומה, צריכים לראות אם הוא לומד תורה"ק, אפילו אין מכירין אותו בשאר ענינים, די בזה לידע שהוא איש נאמן בדיני ממונות, וזהו 'למען תהיה לך השירה הזאת לעד בבני ישראל', היינו שבזה שאתה לומד התורה"ק ומתפלל בכל יום, ועושה מצות ומעשים טובים, 'דבר זה תהיה לעד' יהי' עדות שהוא אדם כשר בכל המעשים ודפח"ח.

הרה"ק ה"חלקת יהושע" מביאלא זי"ע כותב: על פי אמרי אא"ז צלה"ה משידלווצי על הפסוק 'ואני תפלה' – שדוד המלך ע"ה אמר שהוא בעצמו תפלה, וזה 'לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה', לרמז, כמו בתפלה הוא עצמו תפלה, כך יהיה בעצמו תורה, וזה 'כתבו לכם את השירה הזאת' שיהיה בעצמו תורה.

והיה כי תמצאנה אתו רעות רבות וצרות וגו' כי לא תשכח מפי זרעו וגו': (לא כא)

כשהגיע הרבי ר' מנדלי מרימנוב זי"ע לפסוק זה, אמר: רבש"ע! אל תמליח יותר מדי! יותר מדי מלח מקלקל הבשר, ויותר מדי יסורים לא ייטיבו איתנו. רחם נא אפוא ואל תמליח יותר מדי.

היה תקופה שהכבידה מלכות רוסיה עולה על היהודים, וחטפה ילדים רכים לצבא והעבירה אותם לשמד. בכה הרה"ק רבי יחזקאל מקוזמיר זי"ע ולא מצא מרגוע לנפשו. נכנס אליו הרה"ק רבי יוסף מנישטט: רבי! הלא לצרות הללו רמז בתורה, וכן מפורש כי יבואו, ומדוע מסרב הוא לקבלם באהבה?

השיבו רבי יחזקאל: להיפך, שנינו אחרת, כתוב "הנה האש והעצים" ומסופר במדרש: שאל הקב"ה לאברהם, במה אתה רוצה, שירדו בניך בגיהנום או במלכויות? רבי חנינא בר פפא אמר: אברהם בירר לו מלכויות שע"י שעבוד מלכויות ינצלו בני ישראל מגיהנום.

ברם, שעבוד מלכויות כזה שעל ידו יפלו בני ישראל גם לגיהנום, את זה לא בירר לו אברהם ולזה לא הסכים, אף אנו איננו יכולים להסכים ...

ב"פנים יפות" איתא לדקדק: על לשון אומרו 'לא תשכח מפי זרעו' ולא 'כי לא ישכחוהו זרעו'?

וכתב: כי אנו רואים שאף בכל אריכת הגלות עדיין התורה נמצאת עמנו, כמו שאומרים בסליחות: ואין שיור רק התורה הזאת, ויש לתמוה כיצד באמת התקיימה התורה בקרב ישראל, אף לאחר ריבוי הצרות שעברו עליהם, אכן בודאי אין זה אלא כי התורה עצמה פועלת שלא ישכחו ישראל את התורה והמצוות ח"ו. וזהו שאמרו חז"ל: בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין, והיינו שהתורה עצמה אינה מניחה את ישראל ליפול למצב של שכחת התורה והמצוות.

וזהו שאמר: 'כי לא תשכח מפי זרעו', ולא כי לא ישכחוהו זרעו, תלה הדבר בתורה עצמה, שהיא אינה מניחה את עצמה להשתכח מישראל.

בגמרא חגיגה [ה.]: ר' יוחנן כי מטי להאי קרא בכי, 'והיה כי תמצאנה אותו רעות רבות וצרות' עבד שרבו ממציא לו רעות וצרות, כלום תקנה יש לו.

שואל הגאון רבי צבי פסח פראנק זצ"ל רבה של ירושלים בספרו "הר צבי": מהו הלשון "שרבו ממציא לו"? אלא, הלכה היא, שאדון שמפיל שן או עין עבדו, יוצא העבד לחירות. אבל אם ממציא לו היסורים ע"י אחרים, והם מפילים שינו או עינו, נותר העבד עם המכות לבדן, ואינו זוכה ברוח היציאה לחירות. ע"ז בכה ר' יוחנן מקירות לבו, בשלמא אם היינו מוכים מהאדון עצמו, היינו מרוויחים מהן תוצאות ברוכות, אבל עתה 'שהמציא' לנו הרעות והצרות ע"י אחרים, מה תועלת יש לנו מהן...

'כי לא תשכח מפי זרעו' – וברש"י: הרי זו הבטחה לישראל שאין תורה משתכחת מזרעם 'לגמרי'. הגאון הרב מפונביז' זצ"ל אמר שיש לפרש את המילה 'לגמרי' בשני אופנים: א. ביחס לזרעם, שח"ו לא מכולם תשתכח התורה"ק, אלא תמיד ישארו בני חמד שלא תמוש מפייהם התורה. ב. אפילו ביחס לשוכחים רח"ל, שלא ישכחו לגמרי שכחה מוחלטת, אלא ישאר בנפשם זיק של יהדות ועוד התקוה קיימת שישובו אל ה' ותורתו.

ויכתוב משה את השירה הזאת ביום ההוא וילמדה את וגו': (לא כב)

שואל הרה"ק המהר"א מבעלזא זי"ע: לכאורה למה לא נאמר ששם את הדברים בפיהם כמו שנצטוו: 'ועתה כתבו לכם וגו' שימה בפיהם'? אך באמת היה הציווי רק שילמדה את בני ישראל, ואילו שימה בפיהם אינו ציווי אלא שבזה מודגש סגולת התורה, שבאמצעותה יישארו דברי התוכחה בפיהם, ולא יתקיימו בפועל.

הן בעודני חי עמכם ממרים הייתם עם ה' ואף כי אחרי מותי: (לא כז)

שואל הרבי ה"בית ישראל" זי"ע: דמה הק"ו, שיתכן שדווקא בעודו בחיים היו ממרים את ה' וזאת משום שידעו שיש להם על מי לסמוך, משא"כ לאחר מותו? ותיירץ בשם הרה"ק רבי בעריש מביאלא זי"ע, דלצדיק הרי יש מעלה וחסרון בחייו וחסרון ומעלה במותו, בחייו – מעלה, שמשפיע הארות על דורו ומגן עליהם. חסרון – שסומכים עליו. לאחר מותו – מעלה שאין סומכים עליו ונשמרים כדי שלא יאונה להם כל רע, וחסרון – שהצדיק הפסיק להשפיע ולהגן.

וזה מה שהק"ו כאן, דהרי בחטא העגל, מש"ר עוד היה חי אז, ואילו ישראל חשבו שהוא מת, כי כך הרי הראה להם השטן, וא"כ היו ב' מעלות, גם שלא היה להם על מי לסמוך וגם שהוא השפיע והגן, ואם אז בכ"ז חטאו, וא"כ ק"ו לאחר מיתתו שיחטאו.

המלבי"ם זצ"ל שואל: חז"ל אומרים שזה אחד מעשרה קל וחומר הכתובים בתורה. ולכאורה, הלא ק"ו פריכא היא, כי בגמרא סנהדרין [לז]. מצינו להיפך דהנהו בריוני דהוו בשבבותיה דר' זירא כיון שנסתלק ר' זירא חזרו בתשובה, אמרו עד עכשיו הגנה זכותו עלינו ועכשיו אין מי שיגן?

אלא, הסביר המלבי"ם, בריוני דר' זירא ידעו בעצמם שאינם צדיקים, לכן התעוררו לשוב עם פטירתו של צדיק. לא כן כאלו שהם "ממרים הייתם עם ד'", דהיינו שחושבים כי מעשיהם רצויים לפני הקב"ה, ולא חלים ואינם מרגישים כלל במכשלה שתחת ידם – ואם כן למה ואיך יחזרו בתשובה?!

הגה"ח אב"ד באנילא זצ"ל מביא שאלה זו בשם הרה"ק רבי יעקב שמשון משפיטווקא זי"ע, ומתרץ, דהנה רז"ל אמרו [והובא ברש"י שם] והרי כל ימי יהושע לא השחיתו וכו', מכאן שתלמידו של אדם חביב עליו כגופו. שכל זמן שיהושע חי היה נראה למשה כאילו הוא חי. נמצא שכוננת משה באמרו 'אחר מותי' היינו שאחר מות יהושע יסורו מדרך הטובה.

והנה בש"ס סנהדרין הנ"ל מבואר שיען שקרבם ר' זירא בחייו עי"ז נתעוררו במותו בתשובה, אבל לולא זה לא היו מתעוררים לתשובה במותו.

והנה גבי יהושע מצינו בש"ס [שבת קה:] שלא הספידוהו כהלכה, וכתב המהרש"ל בשם תוס' שאנץ שראיה לדבר, שלא כתוב ביהושע ויבכו אותו שלשים יום כמו במשה ואהרן. מזה נראה שלא נתעוררו בפטירתו כל כך, וכנראה משום שלא קירבם בחייו. על כן שפיר דן משה ק"ו 'ואף כי אחרי מותי', דהיינו אחרי מות יהושע, שלא נתעוררו במיתתו, יכולים לסור מהדרך הטובה. נמצינו למדין שמה שאמר משה אחרי מותי היתה כוונתו אחרי מות יהושע תלמידו ממלא מקומו, וכל זמן שתלמידו חי כאילו הוא חי.

שאל דובס אחד את רבי יצחק חריף מסמבור: למה זה אמרו רבותיכם כי קברי גוים אינם מטמאים, והלא

משה רבכם ונביאכם אמר בתורתו "זאת התורה אדם כי ימות באהל", וכי אנחנו הגוים אין אנו בכלל אדם? השיבו רבי יצחק: לא רבותינו אשמים כי אם רבכם שהיה אומר כי לא ימות, וכי גם כל אלה המאמינים בו אינם מתים אלא חיים הם שם כמו פה על האדמה, וחיים אינם מטמאים.

ברם, רבינו משה אמר על עצמו כי ימות: "הן בעודני חי – ואף כי אחרי מותי", וכן כתוב בתורה "וימת שם משה", אנחנו ישראל כולנו מתים בלי יוצא מן הכלל – ומתים מטמאים...

הקהילו אלי את כל זקני שבטיכם ושטריכם וגו' ואעידה בם את השמים ואת הארץ: (לא כח)

אומר ה"שפת אמת" זי"ע: ישראל הם העדים לבריאה כולה וליחודו יתברך, ושהוא הבורא והמנהיג. שעל ידי בני ישראל נתברר כבוד שמים. הם מבררים מה שהשמים מספרים, ולכן צריך לשוב בתשובה שיהיו עדים כשרים, כמו שמזהירים עדי גט לתשובה. וזהו 'שובה ישראל עד ה' אלקיך', אל תקרא עד אלא עד (עין צרויה), עדות שמקיימים את הכתוב בתורה.

כי ידעתי אחרי מותי וגו' וקראת אתכם הרעה באחרית הימים: (לא כט)

אומר הגה"ק רבי שמשון מאוסטרפולי זי"ע: כל מקום שנאמר אחרי - מופלג, כי כל ימי יהושע והזקנים לא חטאו, כידוע.

אומר כ"ק אד"ש: אפשר בדרך צחות, שהרי אין לך אדם בלא יסורין [ב"ר צב א], ולכל א' וא' נקצבו יסוריו ושעתם ורפואתם, משביעין אותם שלא תלכו אלא ביום פלוני וכו' [ע"ז נה.], אבל השי"ת רחום וחנון חפץ להרחיק ולדחות הפורענות מן האדם עד כמה שאפשר, אקדומי פורענות לא מקדמי [מגילה ה.], לזאת אף כאשר השחת תשחיתון וגו' ותחייבו בעונשין, עכ"ז תהי' הרעה נדחית לאחרית הימים.

וזהו שנראה דרכו של עולם שבימי הזקנה סובלים יסורים יותר מבימי השחרות, כי מן השמים מאחרין היסורים לאדם ככל האפשר לאחרית ימיו, 'וקראת אתכם הרעה באחרית הימים'.

וידבר משה באזני כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת עד תומם: (לא ל)

שואל הגריד"א שליט"א: מדוע פתח [בפסוק כח] שהקהיל רק זקני וראשי השבטים ומסיים שהגיעו כל קהל ישראל, ולמה הגיעו אם לא הזמינו אותם. וי"ל בתלתא אנפין: חדא דזקני שבטיכם מורה על נשמות המנהיגים בדורות העתידים לבוא, והקהיל אותם בנוסף לבני ישראל שבאותו הדור.

עוד י"ל, עפ"י דברי רש"י בפרשת כי תבוא [כט ב] "אותו היום שנתן משה ספר התורה לבני לוי באו כל ישראל לפני משה, ואמרו לו, מש"ר אף אנו עמדנו בסיני וקיבלנו את התורה וניתנה לנו, ומה אתה משליט את בני שבטך עליה וכו', ושמוח משה על הדבר, ועל זאת אמר להם 'היום הזה נהיית לעם' – היום הזה הבנתי שאתם דבקים וחפצים במקום". וזה נרמז כאן, שהקהיל בתחילה רק את בני לוי וכולם הגיעו, ורבתה שמחתו של משה מזה.

ובאופן שלישי אפשר לומר, דבשירת האזינו נאמרה ענין הגלות והגאולה, ואין עצה לעמוד בנסיונות בגלות ולזכות לגאולה כי אם ע"י מדת האחדות, ולהכי קאמר להם משה רעיא מהימנא, 'הקהילו אלי את כל זקני שבטיכם ושטריכם', שמנהיגי וצדיקי הדור יתאספו ויתאחדו יחד כאיש אחד בלב אחד, וכאשר הם יהיו באחדות יהיה גם כל העם באחדות, כי הגדולים במעשיהם משפיעים על פשוטי העם.

ברש"י: ולא תקעו אותו היום בחצוצרות להקהיל את הקהל, לפי שנאמר [במדבר י ב] 'עשה לך', ולא השליט יהושע עליהם בחייו של משה, ואף בחייו נגזזו קודם יום מותו, לקיים מה שנאמר [קהלת ח ח] 'ואין שלטון ביום המות'.

שואל ה"חתם סופר" זצ"ל: לכאורה אולי מטעם אחר לא תקעו בחצוצרות שכבר נגזרה גזירה שמא יתקן כלי שיר [ביצה לו:] ע"י משה, כמו שמצינו שגזר כמה גזירות, ומשה הרי מת בשבת ואולי בשביל זה לא היו תוקעים.

ומבאר ה"חתם סופר": דידוע שמשרע"ה היה שקול כנגד ע"א סנהדרין [ראה סנהדרין טז:], והנה במקום בית דין הגדול דבקיאים וזריזים ולא יטעו גם בראש השנה שחל להיות בשבת תוקעים. ואף היה יכול לבטל בעצמו את הגזירה, דאותו בי"ד שגזר יכול לבטל.

אבל כאן שפסק ממנו אותו היום מעיינות החכמה – לא היה נחשב לראש בי"ד, ואע"פ שיהושע היה במקומו עם הזקנים, מ"מ אין בי"ד יכול לבטל דברי בי"ד אחר

אלא אם כן גדול ממנו בחכמה ובמנין [עדיות פ"א מ"ה], ומי הוא שיאמר שגדול ממשה, וממילא מוכח שאין שלטון ביום המות ושפיר אותו הטעם שכתב רש"י.

סיפר הרה"ק הרבי ר' העניך מאלכסנדר זי"ע:

פעם אחת עמדתי מאחורי הדלת של החדר שבו היה מורי ורבי הרבי ר' בונם זי"ע, ושמעתי את קולו מבפנים ששואל פשט בפסוק בסוף פרשת וילך: 'וידבר משה וגו' עד תומם'. ודייק: מדוע כתב 'עד תומם' ולא 'עד תומה'? כי לכאורה הכוונה היא על השירה, ולכן צריך היה לכתוב עד 'תומה'? והיות והייתי סקרן לדעת – ממשיך לספר הרבי מאלכסנדר – למי שואל מורי ורבי את הקושיא הזו, הצצתי מבעד חור המנעול וראיתי כי אין איש בחדר מלבדו. אזי עלה ברעיוני לתרץ את הדיוק הזה, ולמדתי פשט לעצמי: 'וידבר משה באזני כל קהל ישראל' – משרע"ה האט אין די אידען אריין געלערענט אזוי לאנג – 'עד תומם' – ביז עהר האט זיי גאנץ גימאכט. און דער פשט 'תומם' גייט ארויף אויף די אידען, און נישט אויף די שירה. [= משרע"ה לימד ושיין את התורה לתוך כל קהל ישראל, עד כדי כך שהוא השלים אותם בתמימות. והמילה 'תומם' מכוונת לדעת בני ישראל ולא אל השירה]. ומיד הופיע מורי ורבי הרבי ר' בונם זי"ע בפתח חדרו, וקרא לי ואמר: "העניכ'ל האסט מיך מהנה געוועזען", ונתן לי שני תפוחים.

אמרות טהורות שנאמרו ע"י צדיקים בעינים שונים

בספר "תורת המגיד מזלאטשוב":

שמעתי מאבותי הקדושים זי"ע בשם הרה"ק המפורסם מוה"ר זאב וואלף זי"ע מזבארז [בן הרה"ק המפורסם המגיד מזלאטשוב זי"ע] בהיותו פעם אחת בשבת קודש בלובלין אצל רבינו הקדוש החוזה מלובלין זי"ע, ובליל ש"ק כבדו הרבי מלובלין לומר תורה, והשיב: עתה לא אומר, ובבוקר בסעודת הצהריים בש"ק כבדו ג"כ כנ"ל והשיב: עתה לא אומר, והיה נראה בס"ג כי רק בסעודות הקודמות לא רצה לומר, ועל כן כבדו הרבי מלובלין גם בס"ג לומר תורה, והשיב: איני יודע! ושאלו הרבי מלובלין: א"כ מדוע לא השיב

ואמר זאת עוד בלש"ק או בצהריים? והשיב הרה"ק ר' זאב: לפלא בעיני על שאלת רבינו בזה, הלא גמרא מפורשת היא [ברכות ד.]. למד לשונך לומר איני יודע, על כן לימדתי את עצמי כל השבת כולה וחשבתי בדעתי עד עתה איך לומר "איני יודע", ועכשיו [בס"ג] כבר אוכל לומר "איני יודע". עבדה"ק.

***

אמר כ"ק האדמו"ר מבעלזא שליט"א:

ה"חפץ חיים" זצ"ל פירש מה שמוסיפים בתפילת עשי"ת בברכת אבות "זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים וכתבנו בספר החיים למענך אלקים חיים". דהנה יש להבין מהי הכוונה "למענך אלקים חיים", וביאר: עפ"י משל לאיש אחד שלוה כסף רב בכדי להשקיע בעסק, וכאשר הגיע זמן הפרעון לא היה בידו לפרוע לנושיו, ותבעוהו למשפט. בלית ברירה שכר לו עורך דין שיסגור עליו בפני השופטים, ועמד למשפטו עם נושיו.

אחר שהתובעים הציגו את תביעתם, פנה השופט אל הנתבע ואמר לו: או שישלם מיד את כל החובות או שיגזור עליו עונש. קם העו"ד ופנה לשופט ואמר לו: אדוני השופט, אכן כל הנושים האלו צודקים בטענתם על האיש הזה שהוא חייב להם כסף רב ואין לו מה לשלם, אבל הבה ונתבונן, האם כאשר השופט יעניש אותו ויושיבו בבית האסורים ירוויחו נושיו מזה, על כן הצעתי היא, שהשופט יצוה עליו להמשיך בעסקיו ולשלם לנושיו במשך הזמן כפי אשר תשיג ידו, ואע"פ שזה יקח זמן רב, אבל בסופו של דבר יוחזר להם כל הכסף שלוה מהם, משא"כ אם ישב בבית הסוהר לא יקבלו הנושים כלום.

הנמשל הוא: שכאשר בני ישראל עושים חשבון הנפש איך עברה עליהם השנה, רואים שהמצב הזה רע מאוד, ולכן אומרים אל הקב"ה: רבוש"ע, אם תתנהג עמנו כפי שורת הדין, אמנם אנחנו נקבל את העונש ח"ו, אבל איזה ריוח יצא לך מזה, יותר טוב שתכתבנו בספר החיים ותתן לנו שנה טובה, ובאופן זה נוכל לשוב בתשובה ולתקן במשך הזמן את כל מה שאנו צריכים לתקן.

וזהו: "זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים וכתבנו בספר החיים למענך אלקים חיים", פירוש, אמנם מצידנו

המצב אינו בכי טוב, אבל למענך אנו מבקשים חיים, כי בכך נוכל לעובדך ולתקן כל מה שעלינו לתקן עכ"ד.

***

מסופר על הגאון רבי שאול מקראקא זצ"ל, בנו של הגאון הרבי ר' העשיל זצ"ל, שנשא לאשה את מרת אסתר בתו של רבי זכריה מנדל אב"ד בעלזא בעל ה"באר היטב", שהיתה אשה מלומדת מאד, בקיאה בש"ס ופוסקים, עד שכינו אותה 'אסתר מן התורה'. כשבאו אל ביתו רבנים לפלפל בדברי תורה, פעמים רבות היתה גם היא משמיעה מאמריה בד"ת. פעם באמצע שיחתן של תלמידי חכמים, יצאה מן החדר והלכה למטבח להכין לאורחים כיבוד כמקובל, ובו בזמן התחבטו בדבר הלכה גם האורחים וגם בעלה, קראו ופנו אל עבר אשת חבר בקריאה עפ"י ליסנא דגמרא [חולין קלט:]: 'אסתר מן התורה מנין', אף היא ענתה בחכמה: 'והסתרת פני מהם והיה לאכול'.

***

סיפור כבו"ק הרה"ק ה"עטרת ישראל" מסאדיגורה זי"ע:

בידי הוה עובדא בהיותי אצל הגאון הגדול רבי משה פיינשטיין זצ"ל, לעמוד בכור המבחן על לימוד ההוראה בציווי אבי אדמו"ר זי"ע"א, ראיתי שקבע את המזוזה בפתח ביתו בתוך נרתיק, ודלא כמו שכתב במעשה רב [אות צח] בשם הגר"א מוילנא שצריך להניח את המזוזה על המשקוף עצמו ללא הפסק הנרתיק, ושאלתי את הגאון זצ"ל מדוע אינו נוהג בזה כהגר"א, והשיב לי, אסביר לך טעם הדבר, אבי ז"ל נהג להכניס בתוך נרתיק, גם זקני ז"ל נהג להכניס המזוזה בתוך נרתיק, וגם אני נוהג כמנהג אבותי...

וסיים כבו"ק אדמו"ר זי"ע:

הרי הדברים אמורים על בעל ההלכה הגדול ביותר. הפוסק הגדול ביותר שאמר שבעת שהמנהג אינו כמו המבואר בהלכה המנהג קובע את ההנהגה למעשה, הגאון רבי משה זצ"ל התפאר עם אבותיו ונהג כמנהגם, גם אנו צריכים לנהוג בדרך זו.

***

אל הגאון רבי מאיר שמחה מדווינסק ה"אור שמח" זצ"ל הגיע אורח, ובדרכם לבית הכנסת חלפו על פני חזיתו של בית מפואר.

"של מי הבית הזה?" התעניין האורח.

"כאן גר עורך דין", השיב הרב.

תהה האורח: "איך יתכן שעורך דין גר בוילה כה מפוארת, ואילו הרב גר בדירה פשוטה ודלה?"

"מדוע אינך מבין" – השיבו ה"אור שמח" מניה וביה – "הלא הוא מתפרנס מצרות של יהודים, וכאלו יש הרבה, אך אני מתפרנס משמחות של יהודים, וכמה יש כאלו"....

סיפורי השבוע

בעיר בראזר, ששכנה בין ברנוביץ לבריסק, התגוררה משפחתו של הבחור נתן מושקוביץ ז"ל, שזכה לשרת בקודש אצל ה"חפץ חיים" זצ"ל במשך שנים רבות ובלילות אף ישן עמו בחדר אחד, פעם אחת כשהגיע המשב"ק לבית הוריו בבין הזמנים, שח לי את העובדא דלהלן:

באחד הלילות שלפני יום הדין, ראש השנה, התעוררתי משנתי לשמע קולות רחש בחדר, והנה מבחין אני שמן ה"חפץ חיים" יורד ממטתו ומתחיל להתלבש לבדו, למרות זקנתו המופלגת כל כך, כמובן שברצוני היה להמשיך הלאה בשנתי בשעה כה מוקדמת של לפנות בוקר ולכן הסתובבתי לצד השני שלא יבחין מן בהקיצו, אולם הח"ח, שכנראה שכבר הבחין בכך, ניגש לעבר מיטתי וקרא אלי: ר' נתן האם אתה ישן, כמובן שעניתי את האמת שאיני ישן. א"ל הח"ח: אם לא ישנים, בוא ללמוד, קמתי מיד והתחלנו ללמוד. כשבחוץ עדיין שוררת החשיכה של לפני עלות השחר. והחפץ חיים נטל גמרא מסכת ערכין, ופתח בה בדף י: והחל ללמוד לשון הגמרא שם: "... ר"ה ויוהכ"פ דאיקרו מועד ואיקדוש בעשיית מלאכה לימא הלל? משום דר'

אבהו, דאמר רבי אבהו, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבוש"ע, מפני מה אין ישראל אומרים שירה לפניך בר"ה וביוהכ"פ, אמר להן: אפשר מלך יושב על כסא הדין וספרי חיים וספרי מתים פתוחין לפניו, וישראל אומרים שירה לפני...".

לאחר מכן השתתק והשתהה קצת, ואמר: מה כתוב פה בגמרא "ספרי חיים וספרי מתים פתוחין לפניו" – בשלמא ספרי חיים מובן על מה ולמה פותחים אותם, שכעת היא שעת הדין, לדון את החיים האם יזכו להמשיך לחיות או שיעברו מן העולם, אך לשם מה נפתחים גם ספרי מתים, הרי הם כבר מתו, נעשה ונחתך כבר גזר דינם וענשם למיתה. אלא התירוץ הוא – הסביר הח"ח – רק ישנם שני סוגי מצוות, יש מצוה שלמרות שהיא מצד עצמה גדולה מאד, אולם אין היא מצוה שנושאת פירות מעבר לעצם קיומם, ולעומת זאת יש מצוה שמצד עצמה היא לא כל כך גדולה, אמנם היא מצוה כזאת שנושאת פירות ופירי פירות במשך הזמן הרבה מעבר לשעת קיומה.

מצות חינוך למשל הרי היא מצוה שנושאת פירות תמיד, אדם לוקח נער יתום עזוב ואוספו לתוך ביתו, מגדלו ומחנכו לתורה ומצוות, הרי בהגיע זמנו נושא הוא אשה ומקים משפחה, שאף את כל בני משפחתו מגדל כעת היתום הזה בדרך התורה בה חונך וגודל ע"י מאמצו, הרי לך הפירות של אותו חינוך שחינך הלה.

ולפעמים במשך הזמן פותח יתום זה ישיבה שבה לומדים אחר כך מאתיים בחורים, נמצא אם כן שלמאמצו ומגדלו של היתום יש כעת חלק ונטל שכרו בכל התורה שלומדים מאות הבחורים הללו, תלמידי היתום אותו אסף לביתו, וכשם שלהרמב"ם נותנים שכר על מה שאנו היום בדורותינו לומדים רמב"ם, אמר ה"חפץ חיים".

ומעתה מובן, שזה הפירוש באותו ספרי מתים שנפתחים לפני ה' בימי הדין, שכן כעת דנים על אותו שכר שמגיע לו עבור פירות מעשיו שעשה בעודו בחיותו לפני כמה שנים, האם וכמה להוסיף לו שכרו עבור פירות מעשיו הטובים.

ואותו דבר בדיוק גם להיפך, סיים הח"ח דבריו באוזני

משמשו, דהיינו, אם אחד עושה עבירה שנושאת פירות, למשל כותב ספר מינות, הרי כל שנה צריכים להוסיף לו לחשבון עבירותיו את פרי הפעולה וההשפעה הרעה שנעשתה מעבירתו שעבר בחייו.

אלה היו דברי הח"ח באותו לילה שלפני יום הדין ר"ה, כפי שסיפר משמשו הנ"ל להגר"ש הכהן רוזובסקי צ"ל מירושת"ו.

***

בעת כהונתו של הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד רבה של ירושלים צ"ל בבית הדין של ירושלים, הזדמן לפניו סכסוך קשה בין שני בעלי דין, אחר שמיעת כל הצדדים במשך זמן ארוך, פסק בית הדין כראות עיני הדיינים ושיקול דעתם הברורה.

בני משפחת אחד הצדדים שראו עצמם נפגעים מפסק הדין, ירדו במדרגות המובילות לבית רבי יוסף חיים אשר בבתי מחסה שבעיר העתיקה, והתפרצו פנימה בצעקות ובגידופים.

היה זה בשבוע שלפני ראש השנה, רבי יוסף חיים ישב במקומו בשלווה נפשית והמשיך לעיין בתלמודו, אך משגברו המהומה והצעקות ואף הרבנית פרצה בבכי, הזדקק מלוא קומתו ופנה אל המתפרצים בתקיפות ואמר: "שמעו נא מה שברצוני להגיד לכם":

בחדר הושלך הס, ורבי יוסף חיים המשיך, "אם צדקתם בטענותיכם הרי כבר מסרתם דיניכם לשמים, ואין לדיין אלא מה שענינו ראות, אבל", הרעים בקולו בשאגת ארי, "אם הצדק אתנו והוצאנו דין לאמתו, הרי אז...". מיד החווירו פני המתפרצים ויחדו איש אל אחיו, ורבי יוסף חיים המשיך בתוקף, "הרי אז אני סולח ומוחל לכם במחילה גמורה, והריני מברך אתכם שתכתבו ותחתמו לחיים טובים ולשלום".

אחד הבנים שנכח במקום, פנה אחרי כן אל רבי יוסף חיים בשאלה "מילא אם בליבו מחל, ניחא, אבל לשם מה הודיע להם על המחילה, הכי לא טוב יותר שיתייסרו בעוונם עד שיבואו לבקש מחילה כדין".

ענה לו רבי יוסף חיים: "יום הדין מתקרב, וחששתי שיכשלו בעוונם ויצדיקו את מעשיהם בעיניהם, ומתוך

כך לא יבקשו מחילה וחלילה ייענשו בסיבתי ביום הדין, לכן הכרזתי מראש שאני מוחל להם, כך ייקל להם לחזור בתשובה ומיד יסלח להם.

***

מספר הגה"ח ר' יאיר וינשטוק שליט"א [בחבורת "אהל מועד"]:

מעשה באברך חסידי צעיר, שנקלע לעיר בעלזא, היה זה לפני למעלה ממאה שנה, בימי כהונתו של הרה"ק רבי יששכר דב זי"ע. עם בואו לקבל את ברכת השלום מהרבי שאל אותו הרבי מיד "האם כבר אכלת?".

הייתה זו שאלה במקומה, כמנהג הימים ההם, אנשים באו מדרכים רחוקות, ולבם חלל בקרבם. בטנם ריקנית והרעב נוגס בהם בכל פה. הרבי ידע היטב מה לשאול...

"לא" ענה האורח בכנות.

"אם כך, לך אל בני הצדיק הרב אהרן. הוא כבר ייתן לך לאכול" אמר הרבי לחסיד הצעיר, וזה לא איחר לעשות כדבריו ולאחר כמה דקות הקיש על דלת ביתו של האברך הצעיר, מי שלימים נודע כאהרן קדוש ה'. הרבי מבעלזא זי"ע.

קבלו רבי אהרן בשמחה, לאותו אברך צעיר ומיד ערך לפניו את השולחן עם מיני מאכלים. אלא שהאורח לא היה "בטלן", עמד על טיבו של בעל האכסניה שלו שהוא אינו איש פשוט, וביקש מאת האורח בכנות, "אני אשמח לאכול, אבל רק עם כבודו יצטרף אלי".

"בוודאי שאני אצטרף" נענה רבי אהרן, "אבל זה ייקח לי מעט זמן, ובינתיים הרי אתה רעב וחבל על זמנך, אנא במטותא, נא שב לסעוד ואני אצטרף אליך יותר מאוחר".

האורח שאכן לא יכול היה לחכות יותר, נטל ידיו ואכל בתאבון ובינתיים הסתובב מארחו בבית כשהוא שקוע כולו בעבודתו הקדוש. עד כי לא יכול היה לסרב להפצרות האורח, וניגש גם הוא אל הנטלה. הניח את

האלונטית לידו ועמד ליטול את ידיו שעה שלפתע שמע האורח את רבי אהרן ממלמל חרישית:

"אתה הולך ליטול ידיים. לאכול? האם מגיע לך לאכול?"

הניח את הספל והמים ושב לעבודתו.

עברו כמה רגעים והמארח שכל כולו משועבד לאורח המפציר בו לסעוד גם הוא, ניגש שוב אל הספל ושוב הוא שואל את עצמו:

"איך אתה יכול ליטול ידיים. כלום "הרווחת" את האוכל הזה?"

ושוב מניח את הספל וחוזר להלך בבית כשהוא שקוע בשרעפי קודש, עד שנזכר שהרי הבטיח לאורח לסעוד עמו ביחד. ניגש בשלישית אל הספל. שוקע במחשבות ואחריהן הוא מייסר את עצמו:

"באיזו זכות מגיע לך לאכול? האם עשית משהו שבגללו יש לך זכות לאכול?"

וחוזר חלילה.

סופו של דבר: האורח אכל שבע ודשן, ואילו המארח "עדיין לא הרוויח את הזכות לאכול"...

***

עוד מספר שם:

רבי יעקב יוסף הרמן זצ"ל ["הכל לאדון הכל"] היה כידוע אדם ישר כסרגל ואמיץ לב בגיבורים. הוא לא נשא פני איש, ויהא זה הגדול שבגדולים כידוע וכמפורסם. לאחר שלחם בארי בארה"ב על מניעת חתונות מעורבות ועוד כמה פרצות שהיו נפוצות בזמן ההוא, עלה לארץ ישראל [בשנת תרצ"ט] כדי לחיות בה את שארית חייו. כמה שנים אחריו הגיע הרבי מבעלזא כפליט שואה וקמעא קמעא הלך והתפרסם שמו בכל הארץ. דבר אחד לא יכול היה הרב הרמן להבין. מה זאת שהרבי מבעלזא מתפלל בשעות

מאחרות?! לאחר זמן תפילה ואפילו לאחר חצות היום. הוא בירר את הדבר, האם לא חלה טעות, וכששמע כי נכון הדבר, החליט להיכנס בכבודו ובעצמו אל הרבי מבעלזא ולמחות בפניו על התפילה המאוחרת שאינה עולה בקנה אחד עם זמני ההלכה.

מכיוון שסיפר את מחשבתו לכמה ממכריו, גערו בו ואמרו לו, "מה חושב אתה, שהרבי מבעלזא, הוא אדם מן השורה? זהו אדמו"ר גדול, ואי אפשר להיכנס אליו עם שאלות כאלה".

אבל רבי יעקב יוסף, פלס מים – עקום הוא לידו... "זמני ההלכה חלים גם על משה רבינו". מודיע הוא לכל מכריו כי בקרוב כאשר הרבי יבוא לשהות בירושלים בימי הקיץ, כדרכו מדי שנה, ייכנס אל הרבי וישאל אותו "הייתכן"?

כאשר הבינו מקורביו של ג"י (כינורו המפורסם של הרב הרמן בארה"ב) שכלה ונחרצה עמו להיכנס אל הרבי ללא משוא פנים וללא מורא, ניסו למזער את התקרית הדיפלומטית הצפויה, והבהירו לו כי אל רבי גדול כזה, אין נכנסים סתם כך, אלא יש להכין פתקא דרחמי, קוויטל. לכתוב את שמו ואת שמות בני משפחתו, ואז לאחר שתיקרא פרשת "ואלה שמות" תגיע גם "פרשת התוכחה"...

סבר וקיבל. הכין קוויטל וכתב עליו את שמות בני המשפחה. בהגיע היום נכנס אל הקודש פנימה, והגבאי רבי שלום פויגל החל קורא את השמות בפני הרבי.

הרבי ישב בראש מורכן כדרכו, ומיד לשמע השמות הגיב בקריאתו המפורסמת, "איי, איי", בה היה משתמש כאשר השמות בקוויטל לא היו נכונים. החל הגבאי לקרוא את השמות מחדש ושוב מרמז הרבי לאות של אי שביעות רצון.

הגבאי כבר ידע כי חלה טעות בשמות, כפי שקרה הרבה פעמים, והרבי היה חש בדבר תיכף ומיד. פנה אל רבי יעקב יוסף ואמר לו, "בדוק נא את הקוויטל וראה, האם לא חלה כאן טעות?"

לקח רבי יעקב יוסף את הנייר והחל קורא את השמות מחדש, ואכן מיד הרגיש בטעות כאשר כמה שמות נכתבו על ידו בסדר הפוך, וכיו"ב. מיד כתב קוויטל חדש עם השמות בצורה מתוקנת, והנה כאשר קרא הגבאי מחדש את השמות שנכתבו כהלכה, מיד נחה דעתו של הרבי והוא ענה לפי העניין.

רבי יעקב יוסף היה עמוזא דפרזלא בכל הנוגע ליסודות היהדות, אבל מוחו היה חריף ונשמתו מרגישה. בראותו את רוח קדשו הגלויה של הרבי, התחרט מיד על מחשבתו המקורית, והחליט בו במקום כי בזאת תם הביקור והוא ייצא וישוב לביתו.

אולם כשביקש לסיים וללכת, לא הניח לו הרבי, ושאלו:

"אנטשולדיג, האם לא היה לך איזה נושא שרצית לדבר עמי?"

רבי יעקב יוסף נבהל מול הופעתה השניה של רוח הקודש של הרבי שידע הכל, והחל מגמגם, שאמנם רצה לדבר משהו, אבל כבר חזר בו, וכבר אינו רוצה לדבר על שום דבר...

אבל הרבי לא הניח לו והאיץ, "נו, אדרבה, אם באת לכאן עם מחשבה לדבר על איזה נושא, ברצוני לשמוע את דבריך".

למרות המבוכה והבושה, לא נותרה בפניו ברירה, והוא העלה אכן את הנושא על השולחן. אך כשהגיע לעניין ההלכתי, החלה היראת השמים שלו בוערת בו והוא שאל בנימה שממוזגת בה יראת שמים עם הדרת כבוד: "שמעתי שהרבי שיחי' מתפלל בכל יום בשעות מאחרות, הרבה לאחר זמן תפילה, כיצד ייתכן הדבר. מאיפה הרבי לוקח היתר להתפלל מאוחר?"

נהנה הרבי מבעלזא מדבריו של רבי יעקב יוסף שדיבר במורא וכבוד, אבל את המקום הראשון בסולם הערכים שלו שמר לתורה, והוא פתח ואמר:

"שאלת כעניין, ואשיב לך. האמת היא שאתה צודק, אין לי שום היתר על הדבר הזה, להתפלל מאוחר. דע לך

שבכל יום אני מתכוון להתפלל תפילה בזמנה, ואני עושה כל שיבכולתי להוציא את מחשבתי אל הפועל. אלא מאי, שאני איני אדם בריא. וסדר יומי משתבשים עלי. למעשה מצד ההלכה, אני פטור לגמרי מן התפילה כדין חולה מעיים. ולכן מתוקף הנסיבות המיוחדות, מתעכב העניין והולך עד שבסופו של דבר אני מתפלל בשעות מאוחרות. ואני קונס את עצמי מדי יום בקנסות כספיים על תפילתי המאוחרת. אבל מצד הדין אתה צודק לגמרי, אין לי ולשום אדם אחר, שום היתר להתפלל תפילה שלא בזמנה. ואכן אני מקווה כי למחר אתפלל תפילה בזמנה..."

זכותם תגן עלינו

ידידי חביבי

**נמצאים אנו בימים המסוגלים לתשובה
וצריכים להרבות בתורה ותפילה
ולבקש סליחה מחילה וכפרה
יעזור השי"ת ונזכה לחתימה טובה
שתיגמר המלחמה וניצל מכל צרה
ולשנה טובה בריאה ומאושרה
פרנסה טובה והרבה הצלחה
שמחה ונחת מכל צאצאינו המפארים את
המשפחה**

המעתיר בעדכם

ידידכם אוהבכם

גמר חתימה טובה!

יום כיפור

מנהג כפרות שאנו נוהגים בעיוה"כ לסובב תרגול מעל הראש ולשוחטו ולשלוח בשרו לעניים, אינו מוזכר במקורות חז"ל, אלא בדברי הראשונים ז"ל, ובימי קדם רק נהגו לשלוח צדקה וצורכי סעודה לעניים, כמבואר בכתובות [סז]: שהיה מר עוקבא רגיל לשלוח לעני ארבע מאות זוז בכל עיוה"כ. וביאר המהרש"א: "דקדק ליתן צדקה זו הגדולה ערב יום כיפור, שזכות זה היא מכריע לטובה. אי נמי בו ביום צריך העני ביותר לסעודתו.

במרדכי ריש יומא [רמז תשכג] הביא המנהג לעשות סדר כפרה בתרגול לפני יום כיפור, שמסבבים אותו סביבות הראש ואומרים ג' פעמים זה חליפתי זה תמורת זוהי כפרתי וכו'. וכן מנהגנו. ובשו"ע [סי' תרה] נחלקו המחבר והרמ"א בקיום מנהג זה, שלפי המחבר יש למנוע מלקיימו, אבל הרמ"א כתב: "ויש מהגאונים שכתבו מנהג זה, וכן כתבו אותו רבים מן האחרונים, וכן נוהגין בכל מדינות אלו, ואין לשנות כי הוא מנהג ותיקין".

נוסח הכפרות מתחיל בתיבות "בני אדם יושבי חושך וצלמות", אולם הדבר פלאי ובלתי מובן, שהרי התיבות "בני אדם" אינן מופיעות בפסוק, וגם אינן מופיעות בטור, שהוא המקור הראשון לאמירת סדר הפסוקים בכפרות. אולם הן מצויות ברא"ש ואבודרהם.

יש שכתבו שהטעם לכך, לומר שלא באה הכפרה במקום שעיר המשתלח לכפר על מעשה המלאכים שירדו בימי נעמה תובל קין והם 'אסירי עני וברזל' מאז, אלא הכפרה היא על בני אדם ולא על מלאכים.

אחרים כתבו, כדי שלא להתחיל בדבר רע. אולם רבה של ריישא הגאון רבי אריה לוין זצ"ל הי"ד כתב: שהדבר נוצר מטעות של פענוח ראשי תיבות, כי היה כתוב ב"א, ופרשו ב' אומרים, כדברי המגן אברהם בשם הלבוש, ששנים רשאים לקחת כפרה אחת כמו קרבן אחד, וברבות הימים נפתחו ראשי התיבות ב"א ל'בני אדם', ונכנסו לנוסח.

ב"י כהן פאר" כתב: הרב הקדוש ר' מאיר מפרמישלאן זצ"ל אמר בדרך הלצה: "מה יתאונן אדם חי' יקח גבר על חטאיו' לכפרה. ואומר הגבר 'אני הגבר ראה עני

בשבת עברתו' הוא עושה עבירות זה העני ולוקח אותי הגבר לכפרה, 'אותי נהג ויולך חושך ולא אור', קודם אור הבוקר בעוד חושך נהג ויולך אותי להשוחט, 'אך בי ישוב יהפוך ידו כל היום' אם תשובתו כי יוכל להפוך עמי בידו כל היום לא יפעול כלל...

כתב ה"חיי אדם" בהלכות ערב יום הכיפורים, שצריך כל אדם לפייס את חבריו בערב יוה"כ"פ, וכך נוהג העולם.

וראיה למנהג זה, מן המעשה המובא בגמרא [יומא פז] על רב שהלך לפייס את הקצב במעלי יומא דכיפורי, הרי שעיוכ"פ הוא זמן הפיוס של אדם לחבירו.

מעניין לציין, שבספה"ק "סדר היום" לרבי משה בן יהודה מכיר (מחכמי דור דעה של האר"י הק' ומרן הבית יוסף), בסדר מוצאי יו"כ, כתב: "אחר מוצאי יום הכיפורים נהגו לפייס איש את חבריו ולשאול מהם מחילה מכל שגיאה ועוון שעבר ביניהם. וטעם למנהג, משום שאין יום הכיפורים מכפר אלא עבירות שבין אדם למקום ברוך הוא, שכן כתיב 'לפני ה' תטהרו', מה שהוא מכם לפני ה' – תטהרו, אבל מה שבין אדם לחבירו אינו מתכפר לו עד שירצה את חבריו, ואחר שפייסו למקום ברוך הוא על עבירות שעברו לפניו בינו לביןם, מפייסין כל אחד לחבירו, להיותם נקיים מה' ומישראל".

כותב בעל ה"לקט יושר" תלמידו של רבי ישראל איסרלן ה"תרומת הדשן": "ובליל יום הכיפורים באו אליו כל הקהל ומבקשים ממנו מחילה. ואחר כך היה הולך השמש על הבימה... קודם שיתיר הוא והשנים עמו להתפלל עם העבריינים, ואמר: שמעו כל הקהל הקדוש! מורינו הרב איסרליין יבקש מאתכם מחילה, וכל מי שיש עליו תביעת ממון משום דסבר בדעתו שאינו פוסק לו כראוי, ימתין לו עד אחר יום הכיפורים, ורוצה לציית לו דין!".

ובעל "לקט יושר" מסיים: "אבל לא ראיתי שבא אחד..."

במשנה: ומתקינין לו כהן אחר תחתיו שמא יארע בו פסול. רבי יהודה אומר אף אשה אחרת מתקינין לו שמא תמות אשתו.

שאל הגאון מטשעבין זצ"ל את הרבי ה"בית ישראל" זי"ע: מה דינו של חתן שחופתו בערב יום כיפור, האם

צ"ל ביוהכ"פ על חטא, שהרי חתן מוחלין לו על כל עונותיו?

הרבי ה"בית ישראל" זי"ע הביא ראיה מדברי התוס' [שם] שהביאו את דברי הירושלמי שמתקינין הפירוש 'מזמנין', שאם תמות אשתו יקדש זו ביוהכ"פ כדי לקיים 'וכפר בעדו ובעד ביתו'. ולכאורה אם נאמר שכאשר נמחלין לו העונות לא שייך להתוודות, א"כ מה הועילו חכמים בתקנתן? ושיבח הגאון מטשעבין ראיה זו.

בגמרא: עיו"כ שחרית מעמידין אותו בשער מזרח ומעבירין לפניו פרים ואילים וכבשים כדי שיהא מכיר ורגיל בעבודה.

ברש"י: מתבונן בבהמות העוברות לפניו לתת אל לבו בהלכות סדר היום.

הרה"ק ה"ישמח ישראל" זי"ע כתב לבאר דברי רש"י ז"ל: דרמזו לו לכה"ג אחרי אשר היה מופרש מביתו זה כמה ימים כדי שיכנס לפני ולפנים לעבוד עבודת יוה"כ עבור כל ישראל, פן ח"ו יגיס דעתו לחשוב שבכח צדקתו וגודל פרישותו וטהרתו והכנתו נבחר הוא לעבוד עבודת יוה"כ לפני ולפנים, וכי הוא ראה לזה מצד עצמו, לכן העבירו לפני הבהמות הללו, למען יתבונן בזה שהבהמות הללו הם כמו שאר הבהמות דעלמא, ואין בהם מצד עצמם שום מעלה יתירה, רק לאשר נבחרו ונקרא עליהם שם קרבן הם זוכים להתקרב ע"ג המזח, ולא מצד חשיבות עצמם, כן יראה וידע שכניסתו לעבוד עבודת הקודש ביום האדיר והקדוש לפני ולפנים הוא רק מצד קדושת כלל ישראל אשר בחרוהו מכל אחיו הכהנים, והני כהני שלוחי דרחמנא, כל קדושתו וטהרתו ופרישותו היא רק מכח קדושת והכנת כלל ישראל המשפיעים בו מקדושתם, וגדלוהו הוא משל אחיו.

וזהו שפי' רש"י ז"ל מתבונן בבהמות העוברות לפניו לתת אל לבו שישפיל דעתו בסדר היום כהנ"ל.

כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי [ברכות ח:]

הרה"ק המוהר"י מבעלזא זי"ע הסביר הענין שיש מצוה באכילת תשיעי, כי בתענית אומרים שמיעוט חלבי ודמי יהיה כקרבן, ובכדי שהחלב והדם יהיו קדושים וראויים לקרבן, ציוה השי"ת שאכילת תשיעי

תהיה מצוה ואז החלב והדם שנעשו מאכילת מצוה יהיו ראויים לעלות לקרבן לה' בתענית.

הרה"ק מפראגא זי"ע ביאר מדוע החשיבו האוכל בתשיעי כאילו "התענה", כי אחז"ל שכל תענית צריך שישתתפו בה גם פושעי ישראל, ויש לחשוש אולי אף רשע לא יצום ביוה"כ ולא תהיה התענית רצויה לפני ה', לכן אמרו שהאוכל בתשיעי כאילו התענה גם בעשירי, ובמצוה זו הרי ודאי משתתפים גם פושעי ישראל וכאילו שהם התענו ביו"כ, א"כ יש לנו בתענית פושעי ישראל...

הרה"ק רבי מאיר מפרמישלאן זי"ע אמר: שבערב יוכ"פ השטן רוצה לקטרג על אכילת ישראל, אך כשמגיע יוכ"פ ורואה שכל ישראל צמים מסתמין טענותיו. ובפורים השטן רוצה לקטרג על אכילת ישראל אך משרואה שצמים בתענית אסתר מסתמין טענותיו. וזה"פ 'והסר שטן מלפנינו ומאחרינו' – מבקשים מהשי"ת לבל יתן לשטן לקטרג על האכילת שקודם התענית ושלאחריה.

ה"שפת אמת" [ביומא פא:] תמה על הלשון "כאילו התענה תשיעי ועשירי" – והלא בעשירי באמת מתענה, ואם כן לגבי העשירי אינו "כאילו התענה"? והוא מיישב בחידוש נפלא: האכילה בתשיעי כשלעצמה כבר נחשבת כאילו התענה תשיעי ועשירי, זאת מלבד התענית בעשירי, שבו מתענה באמת! לפי זה אומר השפ"א, מובן גם מדוע מתוודים במנחה של ערב יום כיפור, ואמנם בגמרא [שם פז:] התבאר שהטעם לכך הוא שמא תטרף דעתו בסעודה, אבל לכאורה עדיין תמוה, כי מה מועיל הוידוי בתשיעי, והלא מצות הוידוי היא בעשירי, שהוא יום העינוי? אולם לדברינו מתיישב הדבר, שהרי אכילת תשיעי היא כתענית בעשירי, ואם כן הרי הוא מתוודה בעשירי ביום העינוי.

הרה"ק ה"שפתי צדיק" זי"ע מספר על הרה"ק רבי יצחק מראדוויל זי"ע [בנו של המגיד מזלאטשוב זי"ע] שהיה שותה בערב יוכ"פ י"ג מידות של "מעד", אך מיד שנכנס היוה"ק מרוב פחד הפיג את השכרות, והיה עומד על מקומו מתחילת היום ועד אחרי נעילה.

בספר "החכמה מאין" מביא: סיפר הרה"ק רבי יצחק מסטוטשין זי"ע: אבי הקדוש הרה"ק רבי משה מראזוואדוב זי"ע אמר, שאינו יכול להבין כיצד יתכן שאכילה תהיה שווה לצום?

הוא מוטיב לה והוא מפרק לה, כל האוכל ושותה בתשיעי כאילו התענה – כלומר אם יהודי אוכל בכזו דעת כאילו הוא צם, או אז נחשבת האכילה כתענית "בתשיעי ועשירי"...

בספר "בנסוע הארון" מביא בשם הג"ר צבי אברמוביץ ז"ל, כי באחת משנותיו האחרונות של הרבי ה"אמרי אמת" זי"ע בא"י, אירע שהביאו לפניו בסעודת ערב יום הכיפורים חלה אחת בלבד, ולאחר שנטל את ידיו והבחין בכך, הוציא תיבה אחת מפיו ואמר "סידור". איש לא הבין את כוונתו, והמשמשים ניסו להביא אליו 'סידורים' שונים – אך לא נחה דעתו. באותו רגע נכנס הרבי ה"בית ישראל" זי"ע אל הבית, וכששמע את הענין, מיהר במרוצה והביא מהמטבח חלה נוספת והניחה לפני אביו הקדוש, ומיד נחה דעתו ובצע על שתי החלות יחדיו. כששאלוהו אחר כך: מנין ידע להבין את כוונת אביו הקדוש? ענה: זכורני שלפני כעשור, בסעודת ערב יום הכיפורים של שנת תרצ"ו, אמר אבי שהשל"ה מביא בשם "סידור הרמ"ק" שיש לבצע על לחם משנה. ונכנס הדבר בזכרוני שהרגיש באמירתו שהביא כן בשם "סידור הרמ"ק", ולכן תפסתי כעת את כוונתו.

בגליוני הש"ס להגאון רבי יוסף ענגיל זצ"ל, בכללים היוצאים מהירושלמי [ח"ג אות נ"א] כותב: דמהירושלמי פ"ח דתרומות ה"ג משמע, דמצוה לשתות יין בערב יום כיפור.

אחטא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות וכו' (יומא פה:)

פירש הרה"ק ה"בית אברהם" מסלונים זי"ע: הגם שאני עושה עכשיו תשובה ואני יודע שמיד אחר כך אחטא שוב, כי היצר הרע גדול מאוד, אבל רבש"ע, כבר עכשיו אני עושה תשובה גם על כך, על זה "אין מספיקין" – אין ספק אשר בידו לעשות תשובה, שבוודאי יעשה תשובה.

אנו מתירים להתפלל עם העברנים: שאל ה"חפץ

חיים" צצ"ל: מהו ההיתר להתפלל ביום הכיפורים ביחד עם מי שממשיך להיות עברין? והלא כך מכריזים לפני אמירת "כל נדרי": "על דעת המקום ועל דעת וכו' אנו מתירים להתפלל עם העברנים"?

ואמר ה"חזון איש" צצ"ל שהוסיף בשמו: שמן הדין היה דוקא לעשות להיפך, לקחת מקל ולסלק מביהכ"נ את אותם שבאו וממשיכים להיות עבריינים! ... אלא מאי? – הטעים ה"ח במתק לשונו: כל זה שווה אם אפילו רק אחד מן העבריינים ישאר וימשיך להתפלל בכל ימות השנה, ובשבילו כדאי להתפלל עמם גם כאשר הם עדיין כמות שהם! ...

כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם וגו':

בשם הרה"ק מרוז'ין זי"ע והרה"ק המהר"ש מבעלזא זי"ע: 'כי ביום הזה יכפר' – ר"ל עיצומו של יום מכפר, אבל 'עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם' – ר"ל שהדבר מוטל עליכם לטהר את עצמיכם מכל חטאתיכם.

מלך רחמן תשוב ותרחם עלינו: פתח הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע ואמר: גם אתה, רבוש"ע, צריך תשובה, ומה היא תשובתך? בזה שתרחם עלינו.

כי אתה סלחן לישראל ומחלן לשבטי ישורון בכל דור ודור: שואל הרה"ק מרוז'ין זי"ע: לכאורה לפי דקדוק הלשון היה צ"ל כי אתה סולח לישראל ומחלן לשבטי ישורון? אלא, שרצו מתקני התפילה לחזקנו ולעודדנו שסליחתו של הקב"ה אינו ענין חד פעמי, כי אם שדרכו למחול ולסלוח כל אימת שיהודי יחזור בתשובה. ומצינו בגמרא [ב"מ לג'] שדרשו על הפסוק 'כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו וחדלת מעזוב לו עזוב תעזוב עמו' – רובץ ולא רבצן, נמצאנו למדים מכאן שכשיש "ן" בסוף התיבה משמעותה שזה דבר שנמשך תמיד. לפי"ז אומרים אנו בדקדוק רב: כי אתה סלחן לישראל ומחלן לשבטי ישורון בכל דור ודור, כי השי"ת אומנותו לסלוח ולמחול שוב ושוב. ודפח"ח.

מלך מוחל וסולח לעונותינו וכו' ומעביר אשמותינו בכל שנה ושנה: ידועים דברי הרה"ק ה"קדושת לוי" זי"ע, שהמשיל זאת לילד פיקח שרוצה דבר מאכל ומתחכם ועושה ברכה, ומוכרח אביו לתת לו כדי שלא

תהיה ברכה לבטלה. כמו"כ אנו מברכים בשם ומלכות 'מעביר אשמותינו בכל שנה' – ואז כביכול ה' מוכרח לסלוח לנו. [בש"ח הפרשה מביא שכשאמרו רעיון זה להרה"ק ה"אבני נזר" זי"ע שיבח זאת ביותר].

בכל עת אל הקודש: סיפר הרה"ק רבי מרדכי חיים מסלונים זי"ע: פעם לפני כל נדרי, בעת שיצא רבי רפאל מבערשיד זי"ע מהמקוה, נטפל אליו אחד שהתחיל לפטפט ולבלבל בשטויות ודברים בטלים, ואמר רבי רפאל: נו, הרי הרמב"ן כותב באגרתו לבנו: "תתנהג תמיד לדבר כל דברך בנחת לכל אדם ובכל עת" – ואפילו על אדם המטריד אותך בשטויות אחר המקוה, לפני כל נדרי, ג"כ לא צריך להתרעם ...

הרה"ק ה"דברי ישראל" ממוז'ז'ץ מביא שזקנו הרה"ק רבי יחזקאל מקוזמיר זי"ע אמר: אפילו בשעה שאדם הולך בעריו"כ מלובש בקיטל ונרות בידו, אם יאמר לו חבירו לך עמי לטייל ודאגה בלב אשיחנה, ילך עמו, כי מה הוא רוצה לעשות ביוהכ"פ - תשובה, וזה תחילת התשובה, כי 'ואהבת לרעך כמוך' - זה כלל גדול בתורה. עכ"ל.

ומסיים שם בספר "דברי ישראל": ונדע כי צדיק אחד היה נוהג לספר דבר זה בכל שנה ושנה בסעודת עיו"כ לפני כל נדרי.

בספר "מעשה איש" מביא שפעם בליל יו"כ פ' עבר הקהל שהתפלל אצל ה"חזון איש" להתברך בגמר חתימה טובה, ואז עיכב החזו"א את אחד המתפללים, והחל לשאלו על אודות פרנסתו, נדהם הלה: בליל יום הקדוש, ישוחח על דברי חולין כדאגת הפרנסה?! אמר לו החזו"א: אולי עבורך אין זה הזמן הנאות לכך, אבל עבורי – זה הזמן ...

[א"ה: בערב יו"כ פ' תשנ"ד באתי לביתו של הרבי ה"פני מנחם" זי"ע, ואז היה אחרי סליחות י"ג מדות שאחרי זה אמר שמוס' ביהמ"ד, והורגש היטב עוצמת הימים, ואז הוא פנה אלי והחל לשוחח בנוגע לאמי ע"ה שהיתה אז אלמנה וחקר ודרש ואמר לי כל מיני דרכים איך לחזקה ולעודדה ואני חשבתי לעצמי במקום גדולתו אתה מוצא ... זי"ע]

הרה"ק רבי נחום מטשערנביל זי"כ כותב בספה"ק

"מאור עינים": לבאר את שיטת רבי במסכת יומא שיום הכיפורים מכפר בין לשבים ובין לשאינם שבים, כי הכוונה בין לאותן עבירות שהתשובה מועלת לשבים, ובין לעבירות שתשובתן קשה וכמעט שאין מתכפרות בתשובה, כי קדושת יום הכיפורים מכפרת על כל העוונות. ואמרו צדיקים שבשמים הורו ואמרו: "הלכה כרבי נחום".

'וכפר בעדו ובעד ביתו' – בגמרא: ביתו זו אשתו. ולכן מתקנין לו אשה אחרת.

הקשה הגאון רבי יעקב מאיר בידרמן זצוק"ל: הרי כה"ג אסור לישא בוגרת, וא"כ האשה השניה היא בגיל שנים עשרה, והרי אין ב"ד של מעלה עונשים עד גיל עשרים, א"כ אין היא צריכה כפרה ולא מתקיים 'וכפר בעד ביתו'.

ותירץ הרבי ה"אמרי אמת" זי"ע: שאף שאין עונשים בגיל זה, מ"מ עדיין צריכה כפרה כמו העובר על עשה שאין עונשים אותו ובכל זאת עולה מכפרת על זה. ודו"ק.

בהפטרה:

ואותו יום יום ידרושון: (ישעיה נח ב)

אומר ה"חידושי הרי"ם": 'ידרושון' – זה תפילה, ו'יום יום' – קאי על ראש השנה ויום הכיפורים.

על חטא שחטאנו לפניך ביודעים ובלא יודעים: בספר "ברכת חיים" כתב לפרש: על חטאים שידענו את חומר האיסור, ועל חטאים שלא למדנו את חומר האיסור, כי גם חסרון הידיעה היא עבירה לעצמה.

על חטא שחטאנו לפניך במאכל ובמשתה: מרגלא בפ"ק של הרה"ק מבוהוש זי"ע בשם אחיו הגדול הרה"ק מפלווישטי זי"ע, על נוסח הוידוי של 'על חטא שחטאנו לפניך במאכל ובמשתה', וכי אוכלי נבילות וטריפות אנו שצריכים אנו להתוודות על כך? אלא הכוונה שישבנו לאכול ולשתות מבלי אשר יסובו אתנו אורחים, ולא ניתן להם מפיתנו וממימינו לאכול ולשבוע.

ואל תכנס לפניך תפילת עוברי דרכים [סדר העבודה]:

שאל הרה"ק רבי יחזקאל מקוזמיר זי"ע: למה ניתן ענין תפילה זו לכהן גדול דוקא, ומה ענין תפילה זו ביום

הכיפורים?

ואמר: כי אם אדם מישראל עובר בדרך ויש לו עיניו וטורח, והמטר מתחיל שוטף, וזוחלין המים לתוך צוארו... יהודי כזה כשמתמלא צער והוא מוציא אנחה מלבו, בודאי היה מן היושר והצדק שאנחתו ותפלתו תהיה בוקעת רקיעים והמטר יפסיק מיד, ואין לך תפילה בעולם שתוכל לעמוד כנגד זה, רק הכהן גדול האיש המורם מעם, וביום הקדוש והנורא ובהיכל הקודש, רק הוא בהכשר הזה היה יכול לעמוד ולהתפלל נגד אנחתם ותפלתם של עובדי דרכים, הוא ולא אחר.

שנה שלא יצטרכו עמך בית ישראל זה לזה ולא לעם

אחר: דורשי רשומות פירשו את הדברים: שלא יבוא עם ישראל לשפלות כזו, שרק לאחר שישוו אותו לעם אחר, יראו גדולתו, אלא יהיו בעלי מעלה מצד עצמם, ולא לעומת אחרים.

תפילת נעילה

ב"מפי ספרים וסופרים": בתפוצות ישראל נקראת התפילה שמוסיפין ביום הקדוש "תפילת נעילה". והסביר הרה"ק רבי צבי הירש מרימנוב זי"ע טעמא דמילתא, כי אז צדיקי הדור נועלים וסוגרים את עצמם עם הבורא כל עולמים לבדו בהיכל מיוחד סגור ומסוגר, ואין נותנים להיכנס שם שום משטין ומקטרג.

אנקת מסלדיך תעל לפני כסא כבודך, מלא משאלות

עם מיחדך, שומע תפלות באי עדיך: בספר "היכל הבעש"ט": פעם אחת אמר הרה"ק רבי מאיר מפרמישלאן על 'אנקת מסלדיך' – לשון 'היד סולדת' [שבת מ:], אלה אשר המה בוערים באש להבת דקדושה אליך עד שהם בגדר 'היד סולדת' אשר המה כמעט נכוין מכל קדושה, 'תעל לפני כסא כבודך'. ודפח"ח.

אתה הבדלת אנוש מראש ותכירוהו לעמוד לפניך:

מפרש הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע: אתה לקחת לאדם את הראש והטלת עליו טרדות פרנסה וכדו' עד שראשו אינו עמו, ואיך אתה דורש ממנו שיעמוד לפניך בישוב הדעת!?

הגמרא ביומא מספרת שהקהל ליוו את הכהן גדול במוצאי יום הכיפורים וכשראו את שמעיה ואבטליון הלכו אליהם, אמר להם הכה"ג לשמעיה ואבטליון שלום לכם בני עממין, אמרו לו יבואו לשלום בני עממין דעבדין עובדא דאהרן ולא יבוא לשלום מי שלא עבד עובדא דאהרן.

בפשטות 'עובדא דאהרן' הכוונה שהולכים בדרכי שלום כאהרן הכהן. אך הרה"ק ה"עבודת ישראל" זי"ע מפרש עפ"י מ"ש הרבי ר' בער ממעזריטש זי"ע שכל ההשגות של הכה"ג באים ע"י הצדיקים שבאותו הדור, וע"י הכוונות שלהם מעלים את הכה"ג וכן את הש"ץ בקדושתם. ומוסיף ה"עבודת ישראל": "ובודאי מורנו הצדיק אמר אלו הדברים עפ"י רוח קדשו שהופיע עליו".

ובזה מפרש דבריהם של שמעיה ואבטליון שבאמת הם אלו שעושים את עבודת הכהנים, כי ע"י כוונתם ועבודתם מעלים את הכה"ג שיוכל לעשות את העבודה. וזהו 'עבדי עובדא דאהרן' – שהם עשו את עיקר העבודה.

הרה"ק ה"תפארת שלמה" זי"ע שואל: מדוע נזכר שמו של 'אהרן הכהן' בכל פרשה זו של עבודת יום הכיפורים, 'בזאת יבוא אהרן' 'ובא אהרן', הלא נאמרה פרשה זו לדורות, לכהנים הגדולים שבכל דור ודור, ואם כן למה לא נאמר 'ובא הכהן' 'יבא הכהן'.

וכתב לבאר: שלגודל קדושת היום הזה, היתה צריכה העבודה להיות על ידי מבחר האנושי הוא הכהן גדול, אשר היה לו הכנה ופרישות יתירה, כאשר נפשו יודעת כי הוא יכנס לפני ולפנים לכפר בעבודתו על כלל ישראל, ומחמת גודל הפרישות והטהרה היה ביכולתו לעורר כוחו וזכותו של אהרן קדוש ה', עד אשר "אהרן בעצמו" היה נכנס עמו בשעת העבודה, ולזה נזכר שמו של אהרן בכל הפרשה, כי הוא היה המסייע לכל כהן גדול בעבודת היום כאילו הוא היה חי.

הרבי ה"אמרי אמת" זי"ע אמר שגיסו הרב מבענדין זצ"ל שאלו: על מה דתנן [ר"ה כה.] שלח לו רבן גמליאל גוזרני עליך שתבוא אצלי במקלך ובמעוטיך ביום הכיפורים שחל להיות בחשבונך, למה לא כפאו לעבור על דאורייתא, כגון לאכול או לעשות מלאכה באותו היום, שהרי לצאת במקל ובמעות אינו אלא

איסור מוקצה וטלטול דרבנן. ואמר הרבי: אני חושב שאסור לילך בחוזק מדאי [מ'טאהר נישט איבער רייסען], והרי רבן גמליאל רצה לקרבו אליו שיבטל דעתו, ולכן התחיל באיסור דרבנן.

ואפשר שמטעם זה לא גזר עליו כבר בראש השנה [אי נימא שהיה ר' יהושע אצלו שם], כי רצה שיהיה לו פנאי להתיישב בזה, ולא לעשות מתוך הכרח דוקא, וכפי שהיה לבסוף שהלך לרבי דוסא ולרבי עקיבא, עד שביטל עצמו והודה לדעת רבן גמליאל.

מסופר שהגאון רבי אריה לייב הכהן זי"ע בעל "קצות החושן" היה פעם אחת ביום הכיפורים בסכנה גדולה, והיה מוכרח לאכול בצווי הרופאים, ושלש פעמים הוכרח לאכול, והצער שלו על זה היה נורא מאד, ובעבור זה זיכוהו מן השמים לחבר שלושת חיבוריו: הקצות החושן, השב שמעתתא, והאבני מילואים, אשר כל בית ישראל נשען עליו ושותים בצמא את דבריו הקדושים.

על אביו של הגאון רבי יהושע לייב דיסקין ה"שרף" מבריסק זי"ע מסופר: שבתקופת כהונתו כרבה של העיר בריסק, המתין לו פעם כל הקהל לאמירת 'כל נדרי' בליל יוהכ"פ, והרב אינו מגיע. סימני השאלה היו בכפלים, מאחר ואותו גאון היה ידוע בדיוקנותו ומעולם לא הטריח את הקהל ולא גרם לטירחא דציבורא.

הלך אחד הגבאים לבית של הרב לראות מדוע ולמה הוא מתמהמה לבוא. ומשנכנס לשם, חשב הגבאי שהוא עומד להתעלף, הרב הנערץ יושב ולומד עם בנו הקטן פרק משניות. "מורנו ורבנו, כל הקהל ממתינים לו, והוא יושב ולומד עם בנו"? – קרא הגבאי.

וגאון הגאונים במקום להשיב פרץ בבכי. "עשיתי את חשבון נפשי לקראת יום הדין ומצאתי שאני זקוק עוד לזכויות רבות כדי לצאת זכאי בדין. חיפשתי מצוה גדולה שבכחה להוסיף לחשבוני זכויות רבות בבת אחת, ולא מצאתי מצוה יותר גדולה מאשר שינון התורה לילדי הקטן" ...

מוצאי יום כיפור:

בשו"ת "אבני נזר" או"ח סי' תנ"ט מביא תשובה משנת תרמ"ח. באותה שנה חל יום הסוכות ביום ב', ואמר בדרשת שבת תשובה, שכיון שזמן עשיית הסוכה

הוא לאחר יום הכיפורים, ויש בעשייתה מצוה כמ"ש 'חג בסוכות תעשה לך' – וזמן קיום מצות עשיית הסוכה הוא באלו ד' ימים שבין יוהכ"פ לסוכות, [כי מי שעושה סוכה תוך ל' יום – אינה מצד מצות הזמן, אלא מפני שהוא סמוך לחג], א"כ חיוב העשייה חל בעצמותה במוצאי יום כיפור.

וכותב ה"אבני נזר": כיון שיש בשנה זאת ב' זמנים, קודם השבת ואחר השבת, כי בשבת אסור לעשות סוכה, אע"פ שהיא בנין ארעי, כיון שהיא מחיצה המתרת [ויש פוסקים שסוברים שהוא אסור דאורייתא], ממילא בשנה זאת צריך לבנות את הסוכה קודם השבת, לא רק משום זריזות, אלא גם משום ש'אין מעבירין על המצוות'. כי בשלמא כשאין שבת בתוך הד' ימים, הרי כל הד' ימים שווים, וכל יום שמקדים בתוך הד' ימים הוא ענין של זריזות. כי במצוה שאין לה הפסק אין בה דין 'מעביר על המצוה', כמו ברית מילה שהזריז מל תיכף בבוקר של יום השמיני, כדילפינן מ'וישכם אברהם בבוקר', אך מי שדוחה את הברית לשעות אחר הצהריים אינו עובר על 'אין מעבירין על המצות', אך כיון שיש שבת ביניהם, הרי הוא מעביר על המצוה, שמעבירה מזמן אחד לזמן שני. ולכבוד שבת יש להקדימה ליום חמישי ולא ליום שישי. ואפילו כשיוהכ"פ חל ביום חמישי, וסוכות ביום ג', נמצא שיש יום א' לפני שבת וב' ימים לאחר השבת, אפ"ה אסור להעביר על המצוה. [חידוש זה אמר בדרשתו בשבת תשובה].

אמנם לגבי ד' מינים כתב להדיא שבה אין מצוה בקנייתן, כי הקנייה היא רק הכשר לקיים 'ולקחתם לכם' ביום הראשון'.

ומה שכתב הרמ"א [תרכ"ה] שלא יחמיץ המצוה ויעשה הסוכה תיכף אחר יום כיפור, משמע אפילו אין שבת בינתיים, שם הוא רק משום חומרא ולא מעיקר הדין. אך כשיש שבת בינתיים הוא מעיקר הדין.

ה"חלקת יואב" תלמידו וחסידו חולק עליו, ואומר שאין בזה משום 'אין מעבירין על המצוות' [הובא בשו"ת מחזה אברהם" סימן קל"ה ראה שם באריכות]. ומקור דבריו מדברי המהרי"ל הנ"ל שיבנו את הסוכה במוצאי יו"כ אפילו כשחל בערב שבת, "הייתי אצל המהרי"ל סג"ל ועסק בבנין הסוכה". משמע מלשון המהרי"ל אפילו בערב שבת, והרי לדעת ה"אבני נזר" היה צ"ל 'כיון שהוא ערב שבת'. אך האבני נזר למד בדברי המהרי"ל – לא מבעיא אם מוצאי יו"כ חל באמצע

דרש הגאון רבי שלום שבדרון זצ"ל:

חותני הגאון רבי חיים לייב אויערבך זצ"ל שאל שאלה, ולכאורה היא שאלה עצומה. מגיע עיוכ"פ, המהדרין מן המהדרין אוכלים מהבוקר, ודאי, כך המצוה, מנהג ישראל לחלק קצת עוגה בבוקר בביהכ"נ, וכו' וכו', כל היום יש שייכות לאכילה, וק"ו בסעודה המפסקת, לאחר סעודה המפסקת מברכים ברהמ"ז ומתכוננים ללכת לביהכ"נ, לובשים טלית ובגדים לבנים כמלאכים, והולכים לביהכ"נ. כתוב בשו"ע שהחכם עיניו בראשו ולא ימלא כריסו, אבל למעשה ב"כל נדרי" הגוף מלא אוכל, בגשמיות, בחומריות, וכך ממשיכים למעריב עד ק"ש, שם אומרים בקול רם: ברוך שם! כמלאכים והלאה והלאה. בקיצור כל היממה כמלאכים, קודש לה! עד מעריב. לפני מעריב תוקעין בשופר, תקיעה גדולה, 'והוא רחום יכפר עון' – וממשיכים עד ק"ש, ואומרים ברוך שם ב...שקט!

פליאה עצומה יש כאן, בערב יו"כ כשטועמים מנות גדושות של מרק ושוכחים את השו"ע שאומר לא למלא את הכרס, אז אנחנו נחשבים כמלאכים, אבל לאחר יום גדוש במצוות ותפילה, מיד ב"מעריב" הראשון אומרים "ברוך שם" בשקט – למה???

השיב חותני: כשיושבים בסעודה המפסקת ובאמת אוכלים תרנגולות מפוטמות, והאוכל טעים מאד, הפה אוכל, אבל הפה הוא לא האדם, וכי הידים והרגלים והפה, זה האדם? לא ולא! רגלים וידים יש לבהמה, רק מה? מה הוא האדם? המחשבה! הבעש"ט הק' זי"ע אומר: "מחשבה דאדם דא איז אדם". אם כן, הבה נחשב, הוא באמת אוכל, אבל המחשבה נתונה ביום הכיפורים: "למה אני אוכל עכשיו, למה אכלתי כל היום", חושב האדם לעצמו, "בגלל שמצוה לאכול בעיו"כ בכדי שאוכל להתענות". והגמרא אומרת כל האוכל ושונה בתשיעי וכו', ובכלל, כל ערב יוהכ"פ המחשבה נתונה ביום הקדוש העומד בפתח, אבל כששומעים את קול השופר במוצאי יו"כ, מה חושבים: הא, הא, עוד מעט כבר אפשר לאכול ולשתות... אם כך – המלאך נעלם... והאדם חוזר לעוגה ולקפה, וממילא הוא צריך להגיד ברוך שם בשקט...

אמרות טהורות שנאמרו ע"י צדיקים זי"ע**בענינים שונים:****הרבי ה"פני מנחם" זי"ע כותב במכתב:**

השבוע, צריך ללכת מחיל אל חיל ולעסוק בבנין הסוכה, אלא אפילו אם חל מוצאי יו"כ בע"ש והרי צריך לעסוק בהכנה לשבת, עכ"ז משום 'אין מעבירין על המצות' יבנה הסוכה בערב שבת, שזה דוחה כל ההכנות לשבת. משא"כ אם חל מוצאי יו"כ ביום ה', דעת האבני נזר שהוא חיוב גמור לבנות ביום ה' ולא לדחותו ליום ו' שבו צריך להכין ההכנות לשבת.

אף ה"מחזה אברהם" [שם] חולק על הנקודה של 'אין מעבירין על המצות' מזמן לזמן, וסובר שכשיש זמן באמצע שאי אפשר לקיימו, אין שייך בו דין העברה על המצוות. ואין להקשות ולומר דיום הש"ק נקרא הפסק, כי מניעת עסק בבנין הסוכה הוא משום אריה הוא דרביע עליה, דלא אמרה תורה לבנות סוכה "רק" ביום י"א וי"ב וי"ד, שאז היו אומרים שיש ב' זמני עשיית סוכה בעצם, אלא כל הד' ימים שבין יו"כ לסוכות זמנה הוא, אלא שמצד איסור השבת אינו יכול לבנות. יעו"ש. ועיין בפוסקים שהאריכו בזה – ותן לחכם ויחכם עוד.

במוצאי יום כיפור אומרים תיכף בתפילת מעריב 'סלח לנו אבינו כי חטאנו' – שואל ה"חידושי הרי"ם" זי"ע: ולכאורה הא נתכפר ביום כיפור, ועדיין הוא בבית הכנסת, ואימתי חטא.

אך נראה, כי העיקר הוא שאיש ישראל צריך להאמין שיוהכ"פ מכפר [עי' רמ"א תר"ז ס"ו], וכפי שאמר פעם אחרת: כי בוודאי מי שמאמין אשר יו"כ מכפר כן הוא אצלו, ויכול להתחיל מחדש כאילו היום נולד. ובאם ח"ו יש לו ספק ספיקא אם נתכפר זה עצמו חטא. ועל זה מתפללים במוצאי יום כיפור שישלח לנו אולי ח"ו אין לנו אמונה שלימה שיום כיפור מכפר.

***

סיפור הרבי ה"בית ישראל" זי"ע כי שמע מהחסידי הזקן ר' ישראל'קע ראטין: שפעם במוצאי יו"כ ראה השפ"א אברך שניגש לשטוף את פיו מיד לאחר הצום, אמר לו השפ"א: לאחר כזה יום שכל הזמן התפללת אל הקב"ה בפיק, והפה נהיה נקי יש צורך לרוחצו?...

*****סיפור הרה"ק הרי"צ זי"ע:**

פעם אחת למחרת יוהכ"פ, נכנסתי אל אבי [הרש"ב] ושאלתיו: "ומה עכשיו?" ויענני: "עכשיו, במיוחד צריך לחזור בתשובה"...

לעצמו, ההלכה המבוארת ברמב"ם ז"ל [פ"ה מהל' עבודת יוה"כ הי"ג], רק הענין היה דיבורים שדיבר למעלה ושמענו בעלמא הדין, כדרכן של תלמידי הבעש"ט זי"ע.

***

באחד השנים בערב יום כיפור לפנות ערב, נראה הרה"ק רבי שלומ'קע מזוועהל זי"ע מטפל ומתקן צינור שבור של ביוב, שעמד בסמיכות לבית מדרשו כשהוא לבוש כבר בקיטל וטלית לקראת "כל נדרי". אחד העוברים שראה את המחזה הנורא... וכמעט נעתקה לשונו מרוב תדהמה, שאל את הרבי: רבי קדוש, מה מעשיכם כאן בזו השעה – לטפל במי שופכין בשעה שאנו עומדים על פתחו של היום הגדול והנורא. אמר לו הרה"ק: מעשי אלו הם כמעשיו של הכהן גדול בשעה שעמד אחת בשנה לפני ולפנים ב"קודש הקדשים"... [כי מסביב אותו ה'שבר' בצינור פרצה מחלוקת בין השכנים, ולהשקיט הסערה עשה הרבי מזוועהל מה שעשה].

***

בכל ערב יו"כ היה מנהגו של הרה"ק רבי דוד משה מצ'ורטקוב זי"ע להרבות בבכיה בהיכלו. והיחיד סגולה שזכו להיכנס אצלו בצהריים קודם מנחה, נפלה עליהם חרדה גדולה להביט בפני קדשו, אשר היה כמטיל פחד אימת יום הדין.

פ"א בערב יום כיפור כשנכנס בנו יחידו ה"ה הרה"ק רבי ישראל זי"ע אצל אביו לבקש מתיקה כמנהגו בכל עיו"כ, נפל עליו פחד בראותו את הבכיות של אביו אדמו"ר נ"ע, והבין אדמו"ר זי"ע שבנו יחידו משתומם ומתפחד על הבכיות שלו, ויקרב אדמו"ר זי"ע לבנו, ואמר לו בלשה"ק: "וייסטי מיין קינד אזוי דארף מען ווינען אז מען ניט ערליך" עכלה"ק. ומה נעני אן אבתריה ...

***

בספר תולדות בעל "ערוגת הבושם" מביא שסיפר אחד מחסידי הרה"ק זי"ע: כי פ"א בעיו"כ נכנס להרה"ק בעל ערוגת הבושם זי"ע, להתברך מפיו, וכדרכו מסר לו מעות פדיון נפש. ושאל אותו בעל הערוגת הבושם

ביום ה' שבט במסיבת רעים וחסידיים לכבוד יומא דהילולא של זקני השפת אמת, שמעתי מחסיד זקן אחד דברי תורה על מסכת יומא שלמדנו יחד. הנ"ל סיפר שבשנה האחרונה לפני הסתלקות מרן השפת אמת זללה"ה שנת תרס"ה ביום הכיפורים, החסיד הנ"ל היה בגור, ודרך השפת אמת ז"ל היה ללמוד בלילה אחרי תפילת ערבית משניות מסכת יומא בחדרו, והחסיד הנ"ל שהיה אז צעיר התחבא בחדרו עם עוד איש אחד מאחורי הדלת, ושמע איך שמרן ז"ל לומד המשניות, וכשהתחיל ללמוד הרגיש בהם ונפל עליהם פחד על שהתגבחו לחדרו בלי רשות, והוא האיר פניו אליהם ורמז להם להישאר והתחיל ללמוד המשניות, ובכמה מקומות עמד באמצע והקשה איזה דבר ותיירץ מיד, והחסיד הנ"ל סיפר ב' דברים שביאר השפת אמת ז"ל ואחד מהם הוא קצר מאד ואכתוב לך זה.

במשנה ראש המסכתא [יומא ב.] "ומתקינין לו כהן אחר כו' אף אשה אחרת מתקינין לו". והקשה תינח באשה קצת שייך לשון מתקינין "לו", אבל בכהן מה מתקינין "לו", מתקינים כהן הוה ליה למימר, ומה שייך לו. ותיירץ דבגמרא [יג.] מסקינן, דלרבנן אין צריך להפריש דכהן זריז הוא, והא דמפרישין משום כל שכן דאי עבדי ליה צרה מזדרז טפי, אם כן שפיר שייך מתקינין "לו", דהתקנה הוא בעיקר משום כהן גדול שיזדרז יותר עכ"ד ודפח"ח. דאל"כ באמת קשה לשון לו הא לכאורה דבר זה שמכינין כהן אחר הוא כנגדו וצרה לו, אבל לפי הנ"ל אתי שפיר.

***

מכתב מהגאון רבי בנימין מנדלזון זצ"ל רבה של קוממיות:

שמעתי ממורי ורבי [הגה"ח רבי חנוך העניך נאוורי] הרב מבודזנוב זצ"ל הי"ד, שביום כיפור של השנה שנפטר בה, שאל השפת אמת זצ"ל מה הלכה בכהן גדול שמת באמצע עבודתו, אם הכהן הגדול השני שנתמנה במקומו, אם צריך להתחיל העבודה מהתחלה, או מתחיל במקום שפסק הראשון, החסיד ששמע השאלה הלך החוצה ופרץ בבכי, השומעים השתיקו אותו, ואחר כך בה' שבט ראו שהשאלה כיוונה

הצדיק רבי חיים טודרס הרשור זצ"ל משערי חסד, חלה ואושפז בבית החולים, וביקש מכמה בחורים שיבואו להתפלל אצלו ביום הכיפורים.

גם אני הייתי ביניהם.

אחר התפילה ביקש מאיתנו, שמאחר ופגע בעבר ברבי דוד בהר"ן, לכן הוא מבקש מאתנו שנאמר לו "מחול לך".

גברה סקרנותנו לדעת, מה פגע רבי חיים טודרס ברבי דוד בהר"ן, אבל הוא לא רצה לגלות. כבחורים שובבים אמרנו לו: אם לא תספר, לא נאמר לך "מחול לך" ...

מחוסר ברירה נאנח וסיפר לנו את המעשה:

רבי דוד בהר"ן הגיע פעם בחול המועד סוכות לבית הכנסת שערי חסד, ובירך על נטילת לולב. שמת לב שחסר לו "הערבות", והערתי לו על כך. רבי דוד נבהל וחזר לביתו להביא ערבות, ושוב בירך "על נטילת לולב".

שוב הערתי לו: "רבי דוד, הרי להלכה קי"ל שבאופן זה מברך "על נטילת ערבה", מרוב צער, התעלף רבי דוד בבית הכנסת, על כך שלא אמר את הברכה הנכונה.

ועתה, בחורים יקרים, מיצר אני על כך מאוד, שהרי זה כבר היה לאחר מעשה, ולמה הייתי צריך להעיר לו ולצערו?! ולכן אבקש שתאמרו לי "מחול לך".

לאחר כמה ימים סיפרתי להגרש"ז אויערבך זצ"ל את המעשה, הוסיף הגאון ואמר: "היודע אתה, כמה פעמים ביקש רבי חיים טודרס מאנשים שיאמרו לו "מחול לך", על שפגע ברבי דוד בהר"ן?! אולי עשרות פעמים" ...

***

סיפר כ"ק האדמו"ר מפרמישלאן שליט"א

תפילת נעילה בבית מדרשו של הרה"ק רבי דוד משה מקרעטשניף – רחובות זי"ע, שערי שמים פתוחים

במה אברך וכו'. והשיב: שיברכהו שיהיה לו בנים טובים. השיב לו בעל הערוגת הבושם: מה אתה חושב, כי במה שאתה נותן לי עשרים קראנען (סכום הגון בימים ההם) ואני אברך אותך, בזה יהיה לך בנים טובים? לזכות לבנים טובים צריך להתגלגל על האדמה ולכבוש פניו בקרקע, ולהוריד כנחל דמעה בתפילה ובתחנונים לפני הקב"ה שיזכה לזה ...

***

כשהרבי ה"אמרי אמת" זי"ע שהה בארה"ק בשנת תרצ"ו, נסע להתפלל על קברי אבות בחברון, וכפי שמסופר כשעלה על המדרגות מעל המספר שהיה מותר, השומר הערבי הזעיק את ערביי חברון, והבחורים שהיו שם נעצרו ע"י המשטרה הבריטית [הסיפור מופיע בספרו של הרב יצחק מאיר ז"ל "על חומותיו בני ברק" ח"ב עמ' 227 - שהיה שם], לאחר ששחררו והגיעו לביהמ"ד בירושלים, באותה שעה שהה הרבי על גג הישיבה, וכאשר ראה אותם, נראתה על פניו ארשת של שמחה וקורת רוח, הוא נתן להם 'שלום' בסבר פנים יפות, כשחיוך מרחף על פניו הקדושות.

לאחר מכן פסע לאורך הגג הלך ושוב כשהוא שקוע בשרעפיו. לפתע עצר ועשה תנועה שברצונו להגיד "א שמועס", ופתח ואמר: בר"ה קוראים את ההפטרה של חנה, וחז"ל למדו מזה הלכות תפילה, כדאיאת בגמרא [ברכות לא.]. "כמה הלכתא גברותא איכא למשמע מהני קראי דחנה", וכתוב שם [ש"א א יג – יז] 'וחנה היא מדברת על לבה וגו' ויחשבה עלי לשיכורה, ויאמר אליה עלי עד מתי תשתכרין וגו', ותען חנה ותאמר לא אדני אשה קשת רוח אנכי ויין ושכר לא שתיתי וגו', ויען עלי ויאמר לבי לשלום ואלקי ישראל יתן את שלתך אשר שאלת מעמו'. ולכאורה איך היה עלי הכהן בטוח שה' יתן את שאלתה? אלא שמנהיג ישראל מרגיש את הכאב והצער של כל יהודי. והנה עלי הכהן לא הרגיש את צערה וכאבה של חנה, ולכן מתחילה חשבה לשיכורה, אך כשסיפרה לו שאשה קשת רוח היא ולא שיכורה, הבין שכבר נושעה [האט עהר געוויסט אז זי איז שוין געהאלפען], שאם לא כן היה מרגיש בכאבה.

***

סיפר הגאון רבי יחיאל מיכל שטרן שליט"א:

ידו, התחלתי לרעוד בכל גופי, מה ארע?! במה פשעתי שבעבור זה ממאן הרבי לתת לי שלום...

כשראה רבינו את חוורוני העז ואת שברון ליבי הנורא, נענה ואמר לי: "פשפש במעשיך, והיזכר בעוון חמור שעברת לאחרונה".

ואז נזכרתי באותו יום נורא...

"באחד מימי העבודה השגרתיים, נכנסתי אל אולם העבודה ומיד חשתי בהמולה מיוחדת. כשבררתי את הדבר, הפנו אותי אל פינת החדר, שם עמדה מכשפת הפועלת בכוחות הטומאה ומגלה עתידות. כל העובדים התאספו סביבה", רצו לשמוע מה יעלה בגורלם. פיתו אותי, שאגש גם אני לברר על עתידי, אולם סירבתי בכל תוקף.

הפועלים לא התייאשו, ובמשך שעה ארוכה עמלו לשכנעני, עד אשר לא עמדתי בפיתוי, ונכנעתי. נגשתי אל עבר המכשפת, שלשלתי לקופתה את הסכום אשר קצבה, וביקשתיה לספר לי על עתידי. היא שתקה מספר דקות, ואמרה בקול מבשר רעות, כי בקרוב אחלה במחלה קשה ואיומה, ואסבול יסורים נוראים ומשונים, עד כי אמות בטרם עת.

לא ידעתי את נפשי מרוב בהלה, במשך ימים ארוכים הסתובבתי שבור ומדוכא ולא מצאתי מרגוע. עברו ימים, חלף זמן ולאט לאט נשכח המעשה מליבי, עד לאותו יום האמור, בו נכנסתי לחדרו של הרבי, והוא אשר זעזע אותי, והעמידני על חומרת העוון.

הודיתי מיד על חטאי, פרצתי בבי עז והתחרטתי בכל ליבי על עווני החמור, עד כי הרגיעני הרבי שהתקבלה תשובתי. הוא הגיש לי את ידו לנטילת שלום ופטרני לדרכי.

לאחר חודשים מספר חליתי במחלה קשה. גופי נחלש מיום ליום, חשתי כאבים נוראים בכל אברי, והרופאים החלו להכין את בני משפחתי על סופי הקרב ובא. זוגתי לא התייאשה והחליטה להזכירני בפני הרבי. בימים ההם לא היה עדיין טלפון מצוי בבתיים, אנשים נהגו

לרווחה. כל תפילה וכל דמעה של כל יהודי עולים עד כיסא הכבוד. הקהל הרב בבית המדרש שופך את שיחו לפני שוכן מרומים, ומנצל כל שניה לתפילה ולתחנונים במחיצתו של הרבי הקדוש.

הטליתות הצחורות מתנענעות בדביקות, בצל כנפיהם מתעטפים אנשים טהורים, שעומדים בתפילה במשך כל היום. בין המתפללים הרבים בולט ר' משולם, יהודי מבוגר אשר במשך כל היום הקדוש במהלך כל התפילות הינו עומד על רגליו, למרות הצום, ולמרות החולשה, לא התיישב.

כאשר הרגיש כי כוחותיו אוזלים יצא מבית המדרש, נח על כסא מזדמן וחזר אל ההיכל פנימה כשהוא ממשיך להתפלל העמידה. הדבר היה מפליא ביותר. גם אם יש בני עליה שבכוחות עומדים בתפילותיהם במשך כל היום, הרי שבגיל כזה קשה הדבר שבעתיים.

כמה אברכים צמאי דעת, שחו בינם לבין עצמם בסיום הצום בפשר הדביקות במנהג, וניגשו לשאול את ר' משולם על כך. החיוך שהשיב להם ר' משולם, נראה כצופן סוד, ולבקשתם החל לגולל בפניהם דברים כהוויתן, ולא ידעו אותם אברכים עד היכן הדברים מגיעים.

"יליד חיפה אנכי", פתח ר' משולם את סיפורו. "בצעירותי עבדתי בבית חרושת לייצור אניות וכלי תחבורה ימיים – היתה זו עבודה קשה ומפרכת עד מאד. היינו קבוצה גדולה של עובדים, וכולם – תינוקות שנשבו שלא שמרו תורה ומצוות. אך אני השתדלתי מאד לעמוד על המשמר ולהקפיד על קלה כבחמורה. מדי תקופה הקפדתי לנסוע לרחובות אל הרבי, כדי למלא את מצבורי הרוחניים. להיוועץ עמו ולהתברך מפי קדשו".

"באחת הפעמים, הגעתי כהרגלי אל חדר ההמתנה, חיכיתי בין הממתנים הרבים, ולאחר שעות ארוכות זכיתי להיכנס לקודש פנימה.

כדרכי, הגשתי את ידי לעבר הרבי לנטילת שלום, אולם הרבי נעץ בי את עיניו הטהורות, ולא השיב לי חזרה את

החסידיים שבהזדמנות הקרובה האפשרי ישאלו על זה לרבינו, לומר להם פשר הדבר.

במוצאי יוה"כ פ' אחר קידוש לבנה באו לפניו, והרה"ק מרוז'ין זי"ע הבין שרצונם לשאול על זה, הקדים הוא ואמר להם: הביאו נא לכאן – חיש מהר המשרת של גביר פלוני. רצו כמה אנשים כדי לקרוא לאותו משרת, אשר למעשה נבהל מאד מקריאה זו ופחד ללכת אתם. חזרו האנשים לרבינו ואמרו שמחמת פחד אין המשרת בא. וציווה הרה"ק שנית שילכו אליו ויאמרו שאין לו מה לפחד אלא שיבוא תיכף ומיד. וילכו האנשים ויביאו אותו לפני הרה"ק. כאשר בא אמר לו הרה"ק: אל תפחד כלל, אלא תספר מה שיש לך להגיד כהווייתו. ואף שנפל עליו פחד גדול, התחיל לספר:

אתמול בלילה כאשר הגיעו לתיבות 'למען שמך ה' וסלחת לעווננו כי רב הוא' – שמעתי את הקהל בוכה, ואני בור שאיני יודע מאומה, אך גודל הבכי הביאני לחשוב על כך, מה זה שהם בוכים ואני איני בוכה, ונשבר לבי בקרבי למדד ואמרתי בלבבי: לבטח הם יודעים פירוש המילות משום כך הם בוכים, ואילו אני שאיני יודע פירוש המילות איני בוכה. שוב אמרתי בליבי: הלא הלכתי ל'חדר' אולי אזכור מעט קצת פירוש המילות מה שלמדני רבי, והתחלתי ללמוד לעצמי ונזכרתי מה שאמר לי הרב, וסלחת – פאר גיב, לעווננו – מיין זינד, כי – ווארום, רב – פיהל, הוא – איז ער. ולא הבנתי א"כ הכוונה, דהא מדרך העולם המבקש ממלך בשר ודם שימחול לו איזה חטא שחטא כנגדו, ואפילו איש מחבירו כשמבקש ממנו מחילה על מה שחטא כנגדו, צריך להקטין החטא, כדי שיהיה ניקל לסלוח, וכאן אנו מבקשים מהבורא שיסלח חטאתינו כי רב הוא ההיפך מלהקטין. והתחלתי להוריד דמעות לפני הקב"ה, וכאילו אומר לו: הרי כבר נודע לי פירוש המילות, למה לא אבין גם העניין על בוריו והורדתי דמעות כל ליל יום הכיפורים על דבר זה, עד שריחם ה' עלי ועלה במחשבתי באופן זה, והסברתי לי את הענין עפ"י משל: הרי אני נושא משאות – טרייגער – וכשנותן לי אדם לישא איזה משא כבד, ואין בכוחי לשאת את המשא, אני עומד לפוש, וכאשר אני פוגש את חברי בא כנגדי, אני מבקש ממנו: סלח נא לי ידידי – פאר גיב מיר – עזור נא לי מעט, כי כבד המשא ממני,

להתקשר אל בית המרקחת "סגל" במרכז רחובות, במשך כל היום נאספו שם הבקשות, ולעת ערב הובאו בפני הרבי. כאשר שמע הרבי, כי נבואת האיוב של המכשפת התקיימה, הורה מיד להביאני אליו לרחובות.

כולם נדהמו מדבריו, ותמהו, כיצד יתכן לטלטלני במצב אנוש כל כך. אולם, הרבי עמד בתוקף על בקשתו, שתקויים במילואה. במאמצים אדירים שכרו צוות רפואי עם כל הציוד הנדרש, והביאוני אל הקודש פנימה. הרבי הסתכל בפני דקות ארוכות, כשפניו להבים והוא אחוז שרעפים.

ניכר היה כי מלחמה איומה מתחוללת בין כוחות הטומאה לכוחות הקדושה, עד אשר נענה ואמר לי:

למעשה, נגזר עליך להיפטר מן העולם על אשר פנית לכוחות הטומאה. אך מכיוון ששבת בתשובה אמיתית ושלימה, מבטיח אני לך שבעז"ה תתרפא לגמרי, ולא תדע עוד חולי כל ימך, אולם מצווה אני עליך כי מהיום והלאה, מידי שנה ביום הכיפורים, תעמוד על רגליך במשך כל תפילות היום. דבר זה יהיה בעבורך לאות ולזכרון על מצבך בעת חוליך. כשלא היית מסוגל להניע את רגליך, את זאת עליך לקבל בקבלה גמורה מעתה ועד עולם, גם כי תזקין לא תסור ממנה..."

"כפי שהינכם רואים" – סיים ר' משולם – "ב"ה עלתה מיד ארוכה למחלתי, וזהו סוד דביקותי הבלתי מתפשרת לעמוד במשך כל תפילות יום הכיפורים".

גם לאחר שעלה הרבי בסערה השמימה [ט"ו תמוז תשכ"ט] ועד לשנת תשנ"ט נראה היה ר' משולם בביהמ"ד ביום הכיפורים עומד על רגליו ליד הבימה במשך כל התפילה בעקשנות מיוחדת.

***

פעם בליל יום הכיפורים הבחינו כל הקהל שהסתופפו בצל הקודש, שהרה"ק מרוז'ין זי"ע נראה מוטרד מאד, כמה וכמה פעמים במשך הלילה נכנס לביהמ"ד והסתובב בו הלך ושוב, והיה הדבר תמוה בעיני כולם, וכאשר התחיל להאיר השחר נתמלא שמחה, וכיון שהיה הדבר לפלא, החליטו כמה מראשי וחשובי

וכן כשאני פוגש בחבר שני גם אליו אני פונה וחוזר על בקשתי, פאר גיב מיר ועזור נא לי מעט מפני כובד המשא. והנמשל מובן, עוונותינו עצמו ורבו מלספור וכמשא כבד הם עלינו, ואי אפשר לנו לשאתם, לכן אנו מבקשים מהשי"ת: וסלחת לענונינו – פאר גיב אוז די זינד – כי רב הוא – כי קשה לנו מאד לשאתם. ואז נחה דעתו.

וסיים הרה"ק מרוז'ין זי"ע: שהיה קטרוג גדול על העולם, ובתפילתו ובכוונתו של זה המשרת נמתק ונתקן הדבר.

זכותם תגן עלינו

ידידי חביבי

עברנו את ימי הדין והגענו לחג הסוכות – חג

האסיף

את ארבעת המינים ניקח למצוה ואת הבימה

להקיף

ואת ימי המועד והחג נעשה בשמחה ונזכה

לאור מקיף

ולשמחת התורה את עצמנו נכין יחד עם דור

העתיד

המצפה לראותכם ולשמוח אתכם בבית

המקדש השלישי

לשנה הבאה בירושלים הבנויה נכריז בסיום

צום העשירי

כולנו יחד בבריאות השלימה בזאת התורה

נגיל ונשיש

א גיטען שבת אין א גיטען יו"ט

ג מ ר ח ת י מ ה ט ו ב ה

ידידכם אוהבכם

לעילוי נשמת

ידידינו היקר מבעלי דפוס "ישורון"

מזכה הרבים בהדפסת החוברות

ללא תשלום מדי שבת בשבתו

הר"ר יעקב עקיבא ריטר ז"ל

נלב"ע ערב ראש השנה תשפ"ב

ת.נ.צ.ב.ה.